

Nazwa projektu Ustawa o asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami Ministerstwo wiodące i ministerstwa współpracujące Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej Osoba odpowiedzialna za projekt w randze Ministra, Sekretarza Stanu lub Podsekretarza Stanu Łukasz Krasoń – Sekretarz Stanu, Pełnomocnik Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych Kontakt do opiekuna merytorycznego projektu Anna Skowrońska-Kotra Zastępca dyrektora Biura Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych, tel. 538 117 590 Sekretariat.BON@mrpips.gov.pl	Data sporządzenia 31.03.2025 r. Źródło: Inicjatywa własna Nr w wykazie prac: UD168
--	--

OCENA SKUTKÓW REGULACJI

1. Jaki problem jest rozwiązywany?

Ustawa o asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami, zwana dalej „Ustawą”, rozwiązuje problem braku systemowego dostępu do usługi asystencji osobistej, niezbędnej dla możliwości realizacji prawa do niezależnego życia osób wymagających intensywnego wsparcia (persons with high-support needs). Konieczność wprowadzenia tego rodzaju regulacji wynika m.in. z zobowiązań zawartych w ratyfikowanej przez Polskę w 2012 roku Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, a szczególnie z artykułu 19 tej Konwencji, który gwarantuje osobom z niepełnosprawnościami prawo do niezależnego życia i pełnego włączenia w społeczność lokalną.

Przyczyny i potrzeba rozwiązań planowanych w projekcie:

1. Brak systemowych regulacji: Dotychczas usługi asystencji osobistej były realizowane głównie w ramach Programu Asystent Osobisty Osoby Niepełnosprawnej” finansowany z Funduszu Solidarnościowego, co nie zapewniało ciągłości i powszechności wsparcia. Obecnie dostęp do tych usług jest uzależniony od lokalnych programów i projektów, co powoduje, że osoby z niepełnosprawnościami w różnych regionach kraju mają nierówny dostęp do niezbędnego wsparcia. Z raportu Najwyższej Izby Kontroli (2023) wynika, że asystencja osobista wymaga wdrożenia systemowego, na poziomie ustawowym.

2. Realizacja zobowiązań międzynarodowych: Polska, jako strona Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, jest zobowiązana do zapewnienia tym osobom i możliwości prowadzenia niezależnego życia w społeczności lokalnej. Komitet ONZ ds. Praw Osób z Niepełnosprawnościami wielokrotnie wskazywał na konieczność wdrożenia uregulowanej ustawowo asystencji osobistej jako narzędzia realizacji tego prawa.

3. Realizacja zapisów Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030, w tym dotyczących deinstytucjonalizacji wsparcia.

4. Zwiększenie poziomu niezależności i komfortu życia codziennego: Usługa asystencji osobistej pozwala osobom z niepełnosprawnościami na podejmowanie i realizowanie decyzji dotyczących ich codziennego życia, co jest kluczowe dla ich niezależności i aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym. Pozwala to na ograniczenie systemowej dyskryminacji oraz wsparcie w pełnieniu ról społecznych i zawodowych, które bez tego wsparcia będzie znacznie utrudniona lub niemożliwa do realizacji. Niemożność zaspokojenia, w sposób godny podstawowych potrzeb życiowych, w tym dotyczących samoobsługi lub uzależnienie w tym zakresie od

członków rodzin nie pozwala na osiągnięcie możliwie pełnego dobrostanu psychofizycznego. Co więcej, może prowadzić do wycofywania się osób z niepełnosprawnościami z życia społecznego i zawodowego.

5. Wsparcie dla rodzin i opiekunów: Brak systemowego wsparcia w postaci asystencji osobistej znacząco obciąża rodziny i opiekunów osób z niepełnosprawnościami. Sprawia, że wspieranie osób z niepełnosprawnościami w życiu codziennym staje się główną, a często – z konieczności – jedyną rolą społeczną, którą podejmują osoby opiekuńcze (zazwyczaj kobiety). Wprowadzenie ustawy odciąży te osoby, pozwalając im na długoterminowe planowanie swojej aktywności życiowej, w tym zawodowej, oraz całościową poprawę ich jakości życia.

Sytuacja aktualna oraz obowiązujący stan prawny

W Polsce, zgodnie z danymi z Elektronicznego Krajowego Systemu Monitoringu Orzekania o Niepełnosprawności (EKSMOoN) z I kwartału 2024 r., żyje 1181563 osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności.

Osoby z niepełnosprawnością charakteryzują się zróżnicowanymi potrzebami wsparcia. Do dnia 31 grudnia 2023 r. funkcjonujący system nie pozwalał precyzyjnie dopasowywać wsparcia posługując się dużymi podziałami (np. znaczny, umiarkowany, lekki stopień niepełnosprawności). Od 1 stycznia 2024 r. wdrażane jest ustalanie potrzeby wsparcia pod kątem funkcjonalnym, jednak nadal nie pozwala ono na kierowanie niektórych dedykowanych instrumentów wsparcia. Ma to szczególne znaczenie, bowiem wśród tej bardzo licznej oraz niezwykle zróżnicowanej grupy są osoby wymagające bardzo intensywnego wsparcia (persons with high-support needs), w tym wsparcia w wielu czynnościach życia codziennego, w tym także przez całą dobę. Aktualnie osoby te, z wyjątkiem wsparcia dostępnego w niewielkiej liczbie samorządów czy realizowanego przez (oraz zazwyczaj z udziałem organizacji pozarządowych w formie projektowej lub programowej), nie mają realnych i stabilnych alternatyw choćby dla zamieszkania w instytucjach całodobowych, takich jak domy pomocy społecznej czy zakłady opiekuńczo-lecznicze.

Od 2019 r. realizowany jest przez Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej program Asystent Osobisty Osoby z Niepełnosprawnością (dalej „Program”), w ramach którego, w dedykowanych naborach, wnioski i oferty o finansowanie projektowej asystencji mogą składać zarówno jednostki samorządu terytorialnego (gminy i powiaty), jak i organizacje pozarządowe. Program ma na celu zapewnienie dostępności do usług asystencji osobistej, tj. wsparcia w wykonywaniu codziennych czynności oraz funkcjonowaniu w życiu społecznym osób z niepełnosprawnościami. Podstawą prawną Programu jest art. 7 ust. 5 ustawy z dnia 23 października 2018 r. o Funduszu Solidarnościowym (Dz. U. z 2024 r. poz. 1848). Program finansowany jest ze środków Funduszu Solidarnościowego, o którym mowa w ww. ustawie.

Realizacja Programu uwidoczniła wzrost zainteresowania świadczeniem usług asystencji osobistej i pozyskiwaniem środków pochodzących z Funduszu Solidarnościowego.

W programie realizowanym przez jednostki samorządu terytorialnego w 2023 r., łączna wnioskowana przez te jednostki kwota środków z Funduszu Solidarnościowego wyniosła 756 mln zł, przy dostępnym budżecie w wysokości 505 mln zł. W konsekwencji pomniejszono wartość przyznanych środków, uwzględniając przy tym procent środków jakie poszczególne województwa wykorzystywały na realizację Programu w roku 2021. Z kolei, w przypadku wniosków jednostek samorządu terytorialnego na realizację Programu w roku 2024, ich wartość wyniosła już 1 288 mln zł. W związku z faktem, iż kwota ta znacząco przekraczała dostępny budżet wynoszący 760 mln zł, dokonano redukcji wartości wniosków o ponad 528 mln zł, tj. do wysokości 58,97% wnioskowanej przez jednostki samorządu terytorialnego kwoty. Podobnie w edycji konkursu na 2025 r. łączna wartość złożonych wniosków opiewała na kwotę 1776,3 mln zł i przekraczała dostępny budżet, wynoszący 1000,5 mln

zł. W związku z powyższym dokonano stosownego pomniejszenia wartości wniosków o 775,9 mln zł, tj. do 56,32 % wnioskowanej kwoty jednolicie dla każdego z województw.

Podobna sytuacja ma miejsce w przypadku realizacji Programu przez organizacje pozarządowe. Do Programu w edycji na 2023 r. wpłynęły oferty na jego realizację od organizacji pozarządowych na kwotę 223 mln zł. Wnioskowana kwota znacznie przekroczyła dostępny budżet, w związku z czym konieczne było ograniczenie wysokości przekazanych środków do kwoty 155 mln zł. Z kolei, dla Programu w edycji na 2024 r. organizacje pozarządowe złożyły oferty na realizację Programu już na kwotę 424 mln zł. W skutek ograniczeń budżetowych wysokość przekazanych środków zmniejszona została do kwoty 225 mln zł.

Należy również wskazać, że na przestrzeni lat, wzrastała w istotny sposób liczba podmiotów realizujących Program. W przypadku jednostek samorządu terytorialnego w 2019 r. Program realizowany był przez 52 gminy i powiaty. Już jednak w 2024 r., liczba ta wzrosła do 1717 gmin i powiatów. Natomiast w 2025 r. Program będzie realizować już 1970 samorządów. Organizacje pozarządowe uczestniczą w Programie od 2020 r., w którym to roku zaangażowanych było w jego realizację 20 takich podmiotów. W 2024 r., realizatorami Programu jest już 205 organizacji pozarządowych. W 2025 r. będzie to około 250 podmiotów (w obecnej chwili trwa ocena ofert złożonych w naborze).

Szacowana w OSR docelowa (dla roku 10 od uchwalenia Ustawy) liczba ok. 500 organizacji pozarządowych oraz spółdzielni socjalnych realizujących ustawową asystencję osobistą wynika m.in. z systemowego charakteru asystencji osobistej, znacznie wyższego poziomu stabilności świadczenia asystencji osobistej, naturalnego wzrostu liczby organizacji pozarządowych zainteresowanych świadczeniem asystencji osobistej, jak również rozszerzeniem podmiotów mogących potencjalnie realizować ustawową asystencję osobistą m.in. o spółdzielnie socjalne. Wdrożenie Ustawy spowoduje, tak jak to miało miejsce w innych krajach europejskich, również znaczące przyspieszenie bardzo oczekiwanego rozwój ekonomii społecznej w zakresie realizacji usług społecznych.

W ramach Programu z usług asystencji osobistej skorzystało: w 2019 r. – 112 osób, w 2020 r. – 9.762 osób, w 2021 r. – 19.770 osób, w 2022 r. – 37.858 osób, w 2023 r. – 44.092 osób.

Dane za 2024 r. nie są dostępne, aktualnie trwa weryfikacja i analiza sprawozdań z realizacji ubiegłorocznej edycji Programu.

Powyższe dane wskazują, że formuła projektowej realizacji usługi asystenckiej nie jest wystarczająca i konieczne jest wdrożenie systemowych rozwiązań. Ponadto należy wskazać, że uzależnienie tak istotnego instrumentu wsparcia niezależnego życia osób z niepełnosprawnościami od lokalnie realizowanych programów i projektów powoduje, że osoby z niepełnosprawnościami w różnych regionach kraju mają nierówny dostęp do niezbędnego wsparcia.

Wpływ asystencji osobistej na osoby z niepełnosprawnościami, członków ich rodzin oraz rynek pracy

Dostępne informacje (m.in. raporty RPO, choćby raport pt. „Dostępność usług asystencji osobistej i mieszkań wspomaganych” z 2020 r.) wskazują, że możliwość korzystania z asystencji osobistej wywiera istotny wpływ na życie osób z niepełnosprawnościami. Dzięki tej usłudze możliwa jest poprawa dobrostanu emocjonalnego osób z niepełnosprawnościami, pozytywnie wpływa ona na pewność siebie i odwagę osób z niepełnosprawnościami, wzmacnia poczucie sprawczości osób z niepełnosprawnościami, dopinguje do większej w aktywności fizycznej, większej otwartości i samodzielności. Współpraca z asystentem umożliwia i ułatwia samodzielne podejmowanie decyzji oraz niezależność osób z niepełnosprawnościami, ich chęć do uczenia się samodzielności, uczenia się nowych zadań, daje im większą wolność. Możliwość wsparcia asystenta pozwala na zwiększenie aktywności osób z niepełnosprawnościami w życiu społeczności lokalnej, w tym: kulturalnej, sportowej, rozrywkowej i aktywności społecznej. Dzięki tej usłudze wzmocnione zostają relacje rodzinne i

towarzyskie osób z niepełnosprawnościami, a także ich relacje w pracy. Usługa asystencka pozwala także zmniejszyć poczucie samotności osób z niepełnosprawnościami.

Należy podkreślić, że osoby z niepełnosprawnościami, ich bliscy jednostki samorządu terytorialnego oraz organizacje pozarządowe wskazują, że Program cieszy się bardzo pozytywnym odbiorem i ogromnym zainteresowaniem. Jednak realne potrzeby wielokrotnie przekraczają przewidzianą w Programie maksymalną liczbę godzin świadczonego wsparcia asystenckiego finansowanego w ramach Programu oraz możliwości finansowe Funduszu Solidarnościowego.

Finansowanie usług asystenckich jedynie w ramach programów realizowanych ze środków Funduszu Solidarnościowego powoduje brak pewności dostępu do tych usług oraz niechęcią angażowania się w jej świadczenie przez asystentów osobistych ze względu na brak stabilności finansowej oraz otrzymywanie ograniczonego wsparcia. Skutkuje to ograniczoną dostępnością usług asystencji osobistej w skali całego kraju.

Rada Ministrów także dostrzegła potrzebę wprowadzenia systemowych zmian, w konsekwencji czego, w działaniu I. 3.2. Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030, której realizacja stanowi jeden z podstawowych warunków umożliwiających wydatkowanie środków unijnych w Polsce, wprost wskazano na wprowadzenie systemowej usługi asystencji osobistej dla osób z różnymi niepełnosprawnościami od 2025 r.

W Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030 zawarty został wskaźnik I.7 pt. *Liczba osób z niepełnosprawnościami korzystająca stale z systemowej usługi asystenta osobistego osoby z niepełnosprawnością*, który zakładał osiągnięcie liczby 20 tys. osób korzystających w 2025 r. oraz 40 tys. osób korzystających w 2030 r. Różnica pomiędzy przedstawionym projektem Ustawy, a wartościami założonymi w Strategii może wynikać z faktu, że zgodnie z treścią działania I.3.2 Strategii, pierwotnie ustawowa asystencja osobista była planowana głównie dla osób wymagających bardzo intensywnego wsparcia, w tym też stałego wsparcia o charakterze całodobowym. Projektowana ustawa zaś poszerza grono osób korzystających z asystencji osobistej również o osoby wymagające mniej intensywnego wsparcia, z racji m.in. na oczekiwania środowiska osób z niepełnosprawnościami.

Na potrzebę systemowego uregulowania asystencji osobistej zwracał również wielokrotnie uwagę Rzecznik Praw Obywatelskich, liczne organizacje pozarządowe oraz sami obywatele (m.in. w ramach petycji). Z raportu Najwyższej Izby Kontroli “Usługi asystenta osobistego jako wsparcie społeczne osób niepełnosprawnych” (2023) wynika ponadto, że asystencja osobista w formule projektowej naraża użytkowników na brak ciągłości w korzystaniu z usługi – stąd wynika konieczność wdrożenia systemowego, na poziomie ustawowym, które zapewni ciągłość wykonywania usługi osobom o najwyższej potrzebie wsparcia.

Jednocześnie należy zwrócić uwagę na treść Zaleceń Rady Unii Europejskiej z 19 lipca 2024 r., w której Rada w pkt 23 zauważa silny związek pomiędzy zwiększeniem dostępności do środowiskowych form wsparcia, a aktywnością zawodową, w szczególności opiekunów osób z niepełnosprawnościami i rekomenduje podjęcie działań w tym zakresie:

„(23) Niedobór pracowników osłabia konkurencyjność polskiej gospodarki. W 2023 r. 66 % polskich pracodawców zgłaszało trudności z obsadzeniem wakatów; dla porównania w skali światowej odsetek pracodawców zgłaszających trudności ze znalezieniem pracowników o potrzebnych kwalifikacjach wyniósł w tym samym roku 75 %. Dlatego też kluczowe znaczenie ma zwiększenie uczestnictwa w rynku pracy wśród grup o najniższych wskaźnikach zatrudnienia, takich jak osoby z niepełnosprawnościami (luka w zatrudnieniu osób z niepełnosprawnościami wynosiła w 2022 r. 31,3 pp., znacznie powyżej średniej unijnej wynoszącej 21,4 pp.) i kobiety (w 2023 r. różnica w poziomie zatrudnienia mężczyzn i kobiet w Polsce wynosiła średnio 11,8 pp., a w grupie wiekowej 55–64 l. – 23,3 pp.). Wskaźnik uczestnictwa w kształceniu dorosłych w Polsce jest daleki od unijnego celu na 2030 r. (51,7 %) i wynosi obecnie 20,3 %, co utrudnia przechodzenie pracowników – poprzez

zmianę i podnoszenie kwalifikacji – do sektorów, w których obserwuje się popyt na pracę. Jednocześnie system opieki długoterminowej jest słabo rozwinięty i w dalszym ciągu opiera się na rodzinach, zwłaszcza kobietach, oraz na innych opiekunach nieformalnych. Odsetek ludności objętej formalną opieką domową jest niski i wynosi 13 % osób w wieku co najmniej 65 lat, potrzebujących takiej opieki, czyli znacznie poniżej średniej unijnej (30 % w 2022 r.), a potrzeby rosną szybko wraz ze starzeniem się społeczeństwa. Oczekuje się, że odsetek ludności w wieku co najmniej 65 osiągnie 21,9 % w 2030 r. i 29,1 % w 2050 r. Propagowanie większej aktywności zawodowej opiekunów nieformalnych, zwłaszcza kobiet, poprzez poprawę dostępu do domowej i środowiskowej formalnej opieki długoterminowej mogłoby poprawić wskaźnik uczestnictwa w rynku pracy.”

W tym kontekście należy zwrócić uwagę na szansę jaką daje asystencja osobista na aktywizację kobiet. Zgodnie ze wspomnianym wcześniej raportem z ewaluacji projektu „Aktywni niepełnosprawni” 83% asystentów stanowiły kobiety. Jednocześnie asystentki-kobiety wspierały zarówno kobiety (54%), jak i mężczyzn (46%), ale już asystenci-mężczyźni wspierali znacznie częściej mężczyzn (86%) niż kobiety (14%). Dane te podkreślają rolę kobiet w świadczeniu usług asystenckich.

Jednocześnie kobiety w Polsce są wciąż zdecydowanie mniej aktywne zawodowo niż mężczyźni. I choć na przestrzeni ostatniej dekady silniej rosła aktywność kobiet niż mężczyzn, to różnica wciąż wynosi kilkanaście punktów procentowych. W grupie 20-64 lata współczynnik aktywności zawodowej kobiet w III kwartale 2024 r. wyniósł 75,2% wobec 86,4% dla mężczyzn. Liczba biernych zawodowo w wieku produkcyjnym w Polsce wyniosła w III kw. 2024 r. 3,8 mln, w tym 2,1 mln (54,5%) stanowiły kobiety. Przyczyny bierności zawodowej kobiet różnią się w zależności od wieku. W przypadku młodych kobiet w wieku 15-24 lata to najczęściej nauka i uzupełnianie kwalifikacji wskazane w III kwartale 2024 r. przez 90,0% kobiet biernych zawodowo. Dla kobiet w wieku 25-34 lata najczęstszym powodem bierności były obowiązki rodzinne i związane z prowadzeniem domu wskazane przez 71,8% biernych zawodowo kobiet w tej grupie wiekowej. Podobnie było w grupie kobiet w wieku 35-44 lata (59,4%).

Wśród kobiet w wieku 45-54 lata odsetek biernych z powodu obowiązków rodzinnych i związanych z prowadzeniem domu był zbliżony do odsetka biernych z powodu choroby i niepełnosprawności (odpowiednio 30,8% i 32,6%). W przypadku kobiet w wieku 55-64 lata znacząco spadał udział biernych z powodu obowiązków rodzinnych i związanych z prowadzeniem domu (do 5,2%), a wzrastał odsetek biernych z powodu choroby i niepełnosprawności (do 11,7%), natomiast w tej grupie najważniejszym powodem bierności była emerytura (72,6%). Obowiązki rodzinne i związane z prowadzeniem domu są przyczyną bierności zawodowej 693 tys. kobiet w wieku produkcyjnym (przy 51 tys. mężczyzn), w tym 306 tys. kobiet do 34. roku życia oraz 533 tys. kobiet w wieku 15-44 lata.

Asystencja osobista daje szansę na wzrost współczynnika aktywności zawodowej kobiet w dwojaki sposób. Z jednej strony pozwala kobietom, które na co dzień opiekują się najbliższymi osobami z niepełnosprawnością, na podjęcie – dzięki posiadaniu asystenta – zatrudnienia na rynku. Z drugiej strony, kobiety bierne zawodowo będą mogły podjąć się pracy jako asystent osobisty. Zakres przyznawanych użytkownikowi godzin usług asystenckich będzie się wahać (zgodnie z projektem ustawy) od 20 do 240 godzin miesięcznie. Oznacza to, że w najniższych wymiarach asystent będzie świadczył na rzecz osoby z niepełnosprawnością tylko kilka godzin usług w tygodniu. Wydaje się, że takie rozwiązanie pozwoli na podjęcie aktywności zawodowej przez część kobiet i pogodzenie jej z obowiązkami rodzinnymi i związanymi z prowadzeniem domu.

W dotychczasowych doświadczeniach związanych z usługą asystencji osobistej realizowanej w sposób projektowy nie stwierdzono, aby znaczące było zjawisko drenażu systemu ochrony zdrowia przez odejścia do pełnienia roli asystenta osobistego. Dla zatrudnionych w ochronie zdrowia pełnienie roli asystenta osobistego było raczej możliwością na zdobycie dodatkowego zarobku, niż na zmianę głównej formy zarobkowania. Ze względu na sposób rozliczenia asystencji osobistej przy pomocy umów zlecenie spodziewamy się również, że

dla osób już aktywnych zawodowo pracujących w stabilnych sektorach pełnienie funkcji asystenta osobistego będzie właśnie sposobem na dopełnienie domowego budżetu.

Podsumowanie

Projekt Ustawy o asystencji osobistej bezpośrednio odpowiada na wskazane potrzeby wprowadzając brakujący, kluczowy element, bez którego wiele osób z niepełnosprawnościami, jak również ich opiekunów nieformalnych oraz członków rodzin, nie jest w stanie podjąć lub zwiększyć swojej aktywności zawodowej – stałą, stabilną, dostępną i zindywidualizowaną asystencję osobistą.

Projekt Ustawy o asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami ma na celu wprowadzenie rozwiązań systemowych, które zapewnią stabilność i powszechność dostępu do usług asystencji osobistej, co jest zgodne z potrzebami osób z niepełnosprawnościami, międzynarodowymi zobowiązaniami Polski oraz strategicznymi dokumentami krajowymi, takimi jak Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030 oraz Strategia Rozwoju Usług Społecznych do 2030 roku.

2. Rekomendowane rozwiązanie, w tym planowane narzędzia interwencji, i oczekiwany efekt

Niezbędne jest systemowe uregulowanie usługi asystencji osobistej jako obligatoryjnego i powszechnie dostępnego, w wybranej przez osobę z niepełnosprawnością formie, instrumentu wsparcia. Planowane rozwiązanie zakłada określenie grupy docelowej jego odbiorców, sposobu ustalania wymiaru wsparcia, sposobu zapewnienia dostępności do usługi, niezbędnych kompetencji osób wykonujących usługę oraz mechanizmów organizacji, finansowania i kontroli wykonywania usługi. Określony zostanie również katalog podmiotów realizujących usługę, jak i zobowiązanych do realizacji zadań ustawowych.

Zakłada się wprowadzenie rozwiązań umożliwiających precyzyjne kierowanie usługi do osób z niepełnosprawnościami, adekwatnie do ich potrzeb. Przewidziano wykorzystanie systemu oceny poziomu potrzeby wsparcia, o którym mowa w ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2024 r. poz. 44, z późn. zm.), uzupełnionego o niezbędne dla zapewnienia zindywidualizowanej usługi asystencji osobistej, dodatkowe elementy ustalania liczby godzin asystencji potrzebnej danej osobie z niepełnosprawnością.

Przynajmniej w pierwszym okresie realizacji Ustawy warunkiem wnioskowania o prawo do asystencji osobistej będzie uzyskanie przez osobę z niepełnosprawnością odpowiednio wysokiego wyniku w zakresie poziomu potrzeby wsparcia:

- co najmniej 90 pkt w pierwszym roku świadczenia asystencji osobistej,
- co najmniej 85 pkt w drugim roku świadczenia asystencji osobistej,
- co najmniej 80 pkt w trzecim roku świadczenia asystencji osobistej i latach kolejnych.

Rozwiązaniem gwarantującym powszechność usługi będzie zobligowanie samorządu powiatowego do zapewnienia jej realizacji, gdy zgłosi się do niego osoba z niepełnosprawnością. Powiat jako realizator będzie mógł wykonywać usługę we własnym zakresie lub zlecić jej wykonanie wybranemu podmiotowi (z katalogu określonego w ustawie), za którego działalność będzie ponosił odpowiedzialność. Przewiduje się również możliwość realizacji usługi przez podmioty pozarządowe (organizacje pozarządowe i spółdzielnie socjalne), działające na rzecz osób z niepełnosprawnościami na danym obszarze oraz możliwość samozarządzania asystencją osobistą przez użytkownika – osobę z niepełnosprawnością. Realizacja asystencji osobistej będzie podlegała systemowi monitorowania oraz nadzoru i kontroli, w tym z wykorzystaniem kontroli losowych, kontroli doraźnych według wystandardyzowanych protokołów kontrolnych, z wykorzystaniem algorytmów wspomagających realizację monitoringu, kontroli oraz rozliczeń w zakresie asystencji osobistej. Środki nienależnie wykorzystane będą musiały zostać zwrócone, ponadto przewidziany zostanie mechanizm sankcyjny, mogący objąć m.in. wykluczenie z bazy certyfikowanych realizatorów czy kary finansowe.

Wprowadzenie limitu 240 godzin jako najwyższej możliwej liczby godzin wsparcia w ramach asystencji osobistej miesięcznie oznacza, że w wypadku osób wymagających najwyższego poziomu wsparcia asystent osobisty będzie dostępny dla osoby z niepełnosprawnością średnio 8 godzin dziennie. Tak zaprojektowane rozwiązanie wesprze osoby z niepełnosprawnością w niezależnym życiu w należytym stopniu, gwarantującym wsparcie w najważniejszych czynnościach samoobsługowych i innych czynnościach życia codziennego w ciągu dnia. Jednocześnie, z uwagi na doświadczenia projektowe, wprowadziliśmy możliwość przenoszenia godzin wsparcia między miesiącami w danym roku kalendarzowym. Taka możliwość, wprowadzona w Programie „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej” w roku 2022, została pozytywnie oceniona w raporcie NIK (2023). Wprowadzenie minimalnej liczby godzin (20), na które może zostać przyznana asystencja, jest zgodne z doświadczeniami innych krajów (Szwecja, kraje Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii) i jest związane z efektywnością usługi, jaką jest asystencja – wsparcie poniżej 20 godzin można zapewnić w inny sposób niż za pomocą dedykowanej danemu użytkownikowi asystencji osobistej.”

Asystencja osobista nie jest jedynym narzędziem i usługą wspomagającą niezależne życie osoby z niepełnosprawnością bądź osoby, której ograniczenie sprawności wynika ze starzenia się organizmu. Osoby do 18. roku życia są objęte obowiązkiem szkolnym, a placówki, do których uczęszczają osoby z niepełnosprawnością, otrzymują z tego tytułu powiększoną subwencję, która również powinna zostać przeznaczona na wsparcie ucznia. Stąd proponowane jest pomniejszenie maksymalnej liczby godzin wsparcia w wypadku osób między 13 a 17 rokiem życia, oraz w wypadku osób pełnoletnich uczących się w placówce. Z kolei osoby starsze będą korzystały w niedalekiej przyszłości z Bonu Senioralnego, który zapewni komplementarne usługi w stosunku do asystencji osobistej.

Dla osób poniżej progu 80 punktów w skali potrzeb wsparcia istotniejszymi instrumentami wsparcia niezależnego życia (art. 19 Konwencji o Prawach Osób Niepełnosprawnych) będą likwidacja barier architektonicznych, wsparcie na rynku pracy oraz wsparcie finansowe w procesie leczenia, rehabilitacji i zakupu niezbędnego sprzętu ułatwiającego codzienne funkcjonowanie, realizowane m.in. przez świadczenie wspierające, program Dostępność + i działania PFRON, a także asystencja projektowa – ich codzienne funkcjonowanie nie jest bowiem tak zależne od wsparcia osób trzecich. Możliwe będzie jednak – w miarę utrwalania się systemu ustawowej asystencji osobistej – rozszerzanie tych uprawnień na osoby z niższą punktacją w skali oceny potrzeb wsparcia. Osoby, które nie uzyskują 80 punktów w skali poziomu potrzeby wsparcia, bardzo często pozostają jednocześnie osobami niepełnosprawnymi w stopniu umiarkowanym i znacznym, które w określonych sytuacjach potrzebują wsparcia asystenta osobistego. Podobnie rzecz ma się w wypadku osób starszych, u których potrzeba wsparcia wynika z nabytej wcześniej niepełnosprawności. Aby zatem objąć wsparciem szerokie grono osób, które dla niezależnego życia wymagają wsparcia asystenta osobistego, kontynuowany będzie program „Asystent Osobisty Osoby Niepełnosprawnej” finansowany z Funduszu Solidarnościowego.

Kluczowe elementy projektu

Jednym z fundamentów projektu jest swoboda wyboru przez osobę z niepełnosprawnością podmiotu świadczącego dla niej usługę asystencji, jak i gwarancja swobody wyboru samego asystenta. Osoba z niepełnosprawnością będzie mogła zdecydować, czy usługę ma dla niej świadczyć asystent, którego sama wybierze z grona znanych mu osób czy współpracujący z działającymi w jego okolicy organizacjami pozarządowymi czy działający w ramach systemu organizowanego przez powiat. W przypadku gdy osoba z niepełnosprawnością zdecyduje się na korzystanie z pośrednictwa organizacji pozarządowej albo powiatu każdorazowo będzie miała prawo wyboru asystenta spośród co najmniej dwóch wskazanych przez te podmioty.

Przewiduje się wprowadzenie systemu zapewniania szkoleń, zarówno o charakterze ogólnym, w zakresie pierwszej pomocy, ewakuacji osób z niepełnosprawnościami, jak i specjalistycznych w zależności od potrzeb asystentów osobistych danych użytkowników. Również organizacje pozarządowe chcące świadczyć usługi asystencji będą podlegały rejestracji obejmującej ocenę potencjału, możliwości organizacji świadczenia asystencji oraz zapewnienie bezpieczeństwa realizacji asystencji. System będzie nadzorowany przez wojewodów i Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych.

Projekt Ustawy reguluje zasady finansowania usługi eliminującej możliwe nadużycia i optymalizujące koszty funkcjonowania systemu. Przewiduje się, że zarówno powiaty, organizacje pozarządowe, jak i osoby samorządzące asystencją osobistą będą rozliczane przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych, na bazie informacji przekazywanych i zatwierdzanych w systemie informatycznym. Zakłada się przygotowanie i wdrożenie odpowiednich narzędzi informatycznych i systemu kontroli prawidłowości rozliczeń i wydatków. Zasadą będzie płatność za faktycznie zrealizowane usługi, z zaliczkowaniem na podstawie deklaracji wyboru danego realizatora przez osobę z niepełnosprawnością.

Zakłada się wprowadzenie mechanizmu pełnej indywidualizacji wsparcia osoby z niepełnosprawnością w ramach asystencji osobistej. Ustalanie prawa do asystencji osobistej odbywać się poprzez złożenie wniosku do właściwego wojewódzkiego zespołu ds. orzekania o niepełnosprawności, na podstawie wystandaryzowanego procesu oceniania potrzeb osoby z niepełnosprawnością w zakresie asystencji osobistej na podstawie: formularza samooceny potrzeb w zakresie asystencji osobistej, wywiadu w miejscu zamieszkania osoby, obserwacji, jak również z wykorzystaniem informacji z ustalenia poziomu potrzeby wsparcia, w tym uzyskanych wyników dot. realizacji poszczególnych czynności. Na tej podstawie Zespół ds. ustalania prawa do asystencji osobistej będzie wypełniał wystandaryzowany Formularz ustalania prawa do asystencji osobistej, który umożliwi m.in.:

- zróżnicowanie przyznanej liczby godzin asystencji osobistej w zależności od potrzeb użytkownika,
- zróżnicowanie wysokości stawek dla asystenta osobistego z racji na szczególne potrzeby osoby z niepełnosprawnością, np. komunikacja wspomagająca i alternatywna (AAC), porozumiewanie się w polskim języku migowym, zachowania trudne lub wykluczenie komunikacyjne/transportowe,
- zróżnicowanie wymagań w zakresie konieczności odbycia szkolenia z zakresu pierwszej pomocy przez asystenta osobistego.

Zespół będzie składał się z dwóch członków, uprzednio szczegółowo przeszkolonych i certyfikowanych centralnie przez Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych.

Ustalanie prawa do asystencji osobistej będzie realizowane przez wojewódzkie zespoły ds. orzekania o niepełnosprawności od maja 2026 r., a zatem w momencie, gdy – zgodnie z aktualnymi analizami – uda się już radykalnie zmniejszyć liczbę spraw, w szczególności wniosków o ustalenie poziomu potrzeby wsparcia, pozostałych do rozstrzygnięcia w ramach wojewódzkich zespołów. Co więcej, ze względu m.in. na wybór elektronicznej drogi składania wniosków o ustalenie prawa do asystencji osobistej – realizacja tego zadania będzie dla wojewódzkich zespołów znacznie prostsza niż miało to miejsce w zakresie ustalania poziomu potrzeby wsparcia.

Dodatkowo informacje uzyskane w ramach ustalenia poziomu potrzeby wsparcia będą również wykorzystywane przy ustalaniu prawa do asystencji osobistej, ale są one same w sobie zdecydowanie niewystarczające, aby móc na ich podstawie zapewnić indywidualizację oraz rzetelność procesu dostępu do ustawowej asystencji osobistej.

Formularz samooceny potrzeb w zakresie asystencji osobistej oraz formularz ustalania prawa do asystencji osobistej powstają na bazie już opracowanych materiałów i narzędzi w ramach projektów realizowanych przez Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych, narzędzi i materiałów wykorzystywanych przy ustalaniu prawa do asystencji osobistej w innych krajach (m.in. Szwecja, Słowenia, Finlandia, Wielka Brytania), a ich forma

będzie podlegała dodatkowym badaniom pilotażowym przed ich wprowadzeniem, aby zapewnić ich odpowiednią trafność i rzetelność.

Ostateczna decyzja ustalająca prawo do asystencji osobistej będzie miała charakter decyzji administracyjnej, od której będzie możliwe odwołanie się do wojewódzkiego zespołu ds. orzekania o niepełnosprawności i przeprowadzenie powtórnej oceny przez innych specjalistów – członków Zespołu ds. ustalania prawa do asystencji osobistej. Od powtórnej oceny przysługiwać będzie odwołanie w drodze sądowej.

Dodatkowo, zainteresowany będzie mógł zawnieść o zmianę aktualnej decyzji w sytuacji, gdy zmianie ulegną jego potrzeby w zakresie asystencji osobistej. Osoba z niepełnosprawnością będzie mogła wykorzystać przyznany jej w decyzji wymiar asystencji osobistej w określonym czasie, co zapewni niezbędną elastyczność wsparcia i umożliwi korzystanie z niego zgodnie z faktycznymi potrzebami użytkownika. Osoba z niepełnosprawnością każdorazowo będzie określała zakres usługi jaki obejmować będzie asystencja.

Jednocześnie, aby objąć wsparciem szerokie grono osób, które dla niezależnego życia wymagają wsparcia asystenta osobistego, a które mogą nie spełniać wymagań udziału w ustawowej asystencji, kontynuowana będzie realizacja asystencji osobistej w formule programowej, finansowana z Funduszu Solidarnościowego. Pozwoli to objąć wsparciem m.in. potrzebujące asystencji osobistej osoby, które nie uzyskają 80 punktów w skali poziomu potrzeby wsparcia, osoby starsze oraz dzieci z niepełnosprawnościami poniżej 13 rż, które też mogą potrzebować asystencji osobistej.

Dostępność asystentów osobistych w kontekście realizacji projektu Ustawy

W Programie w 2023 r. usługi asystenckie świadczyło 30 tys. osób (asystentów).

Na bazie wstępnych danych podsumowujących od realizatorów można wskazać, że w 2024 r. liczba asystentów wynosiła ok. 45 tys. asystentów.

Mając na uwadze powyższe, podkreślenia wymaga fakt, że przez wszystkie lata realizacji programów finansowanych ze środków Funduszu Solidarnościowego nie występował problem polegający na niewystarczającej liczbie asystentów osobistych. Powyższe dane wskazują, że w chwili obecnej na rynku funkcjonuje kilkadziesiąt tysięcy osób mających doświadczenie w świadczeniu usług asystenckich, które będą mogły „od ręki” podjąć pracę po wejściu w życie ustawy. Należy bowiem zaznaczyć, że zakres i znaczenie programów realizowanych ze środków Funduszu Solidarnościowego, po wejściu w życie ustawy, znacząco się zmniejszy i spowoduje „przejście” asystentów do świadczenia usług realizowanych na podstawie ustawy. Ponadto warto wskazać, że projekt Ustawy, przewiduje, w ciągu kolejnych lat, stopniowe rozszerzanie zakresu usług i obejmowanie nią kolejnych grup osób z niepełnosprawnościami. Tym samym, zapotrzebowanie na usługi asystentów także będzie zwiększało się w sposób łagodny, co pozwoli odpowiednio przygotować się do tego procesu.

Niezależnie od powyższego należy zaznaczyć, że projekt ustawy przewiduje, że osoba z niepełnosprawnością może samodzielnie wybrać osobę, która będzie świadczyła na jej rzecz usługę asystencką. W takim przypadku asystent nie będzie musiał wykazywać żadnego szczególnego doświadczenia. Realizacja programów finansowanych z Funduszu Solidarnościowego oraz projektu realizowanego w ramach Działania 2.6 POWER „Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych” jednoznacznie wskazują, że zdecydowana większość asystentów to osoby wskazane przez osoby z niepełnosprawnościami.

Raport ewaluacyjny z projektu „Aktywni niepełnosprawni–narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych” określa, że aż 72 % asystentów zostało wskazanych przez użytkowników. Ponadto, zgodnie z Raportem „*pogłębione badanie jakościowe pozwoliło na ujawnienie dużego znaczenia możliwości samodzielnego wskazania asystenta osobistego przez osobę z niepełnosprawnością. Asystentami były zarówno*

osoby, które już wcześniej wspierały użytkownika (jako asystenci w innych programach lub jako inni specjaliści), jak i osoby znajome (koleżanki, sąsiedzi). Ważna była możliwość wskazania asystenta, którego osoba знаła wcześniej i do którego miała zaufanie”.

Oznacza to, że dzięki wskazanym przez użytkowników asystentom, realizatorzy (powiaty i organizacje pozarządowe) zostaną w dużej mierze odciążeni z konieczności poszukiwania odpowiednich osób na rynku. Co więcej, taki asystent, po przepracowaniu pół roku spełni jeden z wymogów określonych w projekcie Ustawy. Mianowicie, w przypadku kandydatów na asystentów zaproponowanych przez realizatora asystentem może być osoba posiadająca co najmniej 6-miesięczne, udokumentowane doświadczenie w udzielaniu bezpośredniego wsparcia osobom niepełnosprawnym, w szczególności doświadczenie zawodowe lub udzielanie wsparcia osobom niepełnosprawnym w formie wolontariatu. Doświadczenie udzielania bezpośredniego wsparcia osobom niepełnosprawnym w formie wolontariatu dokumentuje się w formie zaświadczenia. Tym samym, osoby wskazane przez użytkownika, po 6-miesiącach będą mogły być rekrutowane także przez realizatorów.

Oczekiwane efekty długotrwałe

W horyzoncie czasowym sięgającym 10 lat po wejściu w życie ustawy (2036 rok) oczekujemy znaczącego wzrostu aktywności zawodowej i społecznej z niepełnosprawnościami wymagającymi największego zakresu wsparcia w niezależnym życiu. Spodziewamy się również, że proponowana regulacja wpłynie na społeczną percepcję osób z niepełnosprawnością w życiu społecznym, zmieniając ich ogólny obraz z obiektów opieki na pełnoprawnych członków życia społecznego, samodzielnie decydujących o kształcie swojego życia i własnym rozwoju osobistym. Podejmowana dzięki asystencji osobistej przez osoby z niepełnosprawnością aktywność społeczna wpłynie również na zmniejszenie poczucia izolacji społecznej, oraz pozwoli realizować więcej aktywności poza miejscem zamieszkania, pozytywnie wpływając na ich całokształt zdrowia psychicznego, fizycznego, oraz rehabilitację społeczną.

Dodatkowo zawód asystencji osobistej w dobie postępującej automatyzacji pracy sprzyja utworzeniu miejsc pracy, które nie są w przewidywalnej przyszłości możliwe do zastąpienia poprzez robotyzację oraz cyfryzację usług. Pozwoli również na uwolnienie potencjału rodzin osób z niepełnosprawnościami – szczególnie tych, które niepełnosprawne staną się po wejściu w życie ustawy – przez zapewnienie niezbędnego wsparcia w niezależnym życiu osób z niepełnosprawnościami. Spodziewany w związku z tym wpływ regulacji na rynek pracy jest zdecydowanie pozytywny.

3. Jak problem został rozwiązany w innych krajach, w szczególności krajach członkowskich OECD/UE?

Polskie rozwiązania legislacyjne przygotowane zostały w oparciu również o analizę rozwiązań wdrożonych w innych krajach. Po przeprowadzeniu researchu danych i analizie porównawczej opartej o analizę społeczno-ekonomiczną krajów wybrano te rozwiązania, które mają szansę z powodzeniem zostać wdrożone w Polsce. Po wstępnej analizie informacji o legislacyjnych rozwiązaniach w zakresie asystencji osobistej w różnych krajach, do dalszej pogłębionej analizy wybrano przypadki następujących krajów: Szwecja, Dania, Norwegia, Słowenia, Irlandia, Szkocja, Czechy, Niemcy.

Wyodrębniono również kluczowe obszary analizy: podstawa prawna, podmiot odpowiedzialny za realizację, finansowanie asystencji osobistej, kryteria przyznawania finansowania usług asystenckich, procedura przyznawania świadczenia i organizacja usług, wybór podmiotu świadczącego usługi asystenckie, formy prawne działalności asystenckiej, nadzór nad realizacją działań i ich ewaluacja, zakres świadczonych usług asystenckich, zawód asystenta – dobrostan asystentów i prestiż zawodu, informacja o usługach.

Poniżej opisane zostały dobre praktyki i rozwiązania, które zostały przewidziane w polskiej ustawie, a które wdrożone zostały w powyżej wymienionych krajach. Przywołane zostały również przykłady tych rozwiązań, które po przeprowadzeniu analizy nie zostały uwzględnione w polskich przepisach. W przypadku tych została również podana informacja uzasadniająca podjęcie takiej decyzji.

Podstawa prawna funkcjonowania asystencji osobistej - ustawa

Dla zapewnienie ciągłości i powszechności usług asystenckich szereg krajów europejskich zdecydował się na wdrożenie ich na podstawie ustaw. Do tych krajów należą: Szwecja, Dania, Norwegia, Słowenia, Irlandia, Szkocja. Rozwiązanie to pozwala również na tworzenie narzędzi uniwersalizacji jakości świadczonych usług i nadzór nad ich realizacją przez państwa.

Centralne źródło finansowania

Rozwiązanie to sprzyja powszechności i ciągłości usług. W niektórych krajach zadania te podzielone są między różnymi instytucjami: w Szwecji źródło finansowania zależne jest od liczby godzin (do 20 godzin asysty w codziennym funkcjonowaniu opłaca samorząd, powyżej 20 godzin – Agencja Ubezpieczeń Społecznych). Nie sprzyja to uniwersalizacji jakości świadczonych usług, kontroli i unikania nadmiernych kosztów administracyjnych obsługi systemu. Rozwiązaniem przyjętym w ustawie jest rozwiązanie zbliżone do tego funkcjonującego w Słowenii, czyli wypłaty środków z budżetu centralnego (podobne rozwiązanie obowiązuje w Szkocji – źródłem finansowania usług asystenckich jest Fundusz Niezależnego Życia [Independent Living Fund]). Podobnie jak w Słowenii, w Polsce zdecydowano się na umożliwienie realizowania bezpośrednich płatności do usługodawcy (w przypadku wyboru asystenta bezpośrednio przez osobę z niepełnosprawnością). Wzorem Danii i Norwegii wprowadzano również możliwość realizacji usług asystenckim za pośrednictwem władz samorządowych (w Danii i Norwegii jest to zadanie gmin).

Finansowanie asystencji osobistej

Dobrą praktyką, realizowaną w badanych krajach, jest ustalenie kwoty wynagrodzenia za usługi asystenckie. Rozwiązanie to obowiązuje między innymi w Szwecji i Słowenii i pozwala realnie wpływać na budowanie prestiżu zawodu oraz reguluje kwestie różnic w wynagrodzeniach między poszczególnymi regionami kraju. Ustawowa stawka wynagrodzenia sprzyja również kontroli budżetowej.

Kryteria przyznawania asystencji osobistej

Wzorem innych krajów (Dania, Szwecja, Słowenia) nie przewidziano kryterium dochodu dla osób z niepełnosprawnościami ubiegających się o usług asystenckie. Górna granica wieku została określona na poziomie 65 lat, podobnie jak w Danii, Szwecji, Słowenii oraz Irlandii. Polskie przepisy przewidują konieczność posiadania decyzji o ustaleniu określonego poziomu potrzeby wsparcia (do której ubiegania się niezbędne jest posiadanie orzeczenia o stopniu niepełnosprawności), aby móc ubiegać się o systemową asystencję osobistą. W badanych krajach nie są stosowane podobne rozwiązania.

Procedura przyznawania świadczeń i organizacja usług

Procedura przyznawania prawa do korzystania z systemowej asystencji osobistej rozpoczyna się w każdym kraju od złożenia wniosku. W polskich przepisach uwzględniono, wzorem Słowenii, Niemiec i Danii, analizę kontekstu szerszego niż tylko medyczny i sytuacji osoby z niepełnosprawnością. Osoba z niepełnosprawnością składać będzie dokument będący samooceną sytuacji. Skład komisji oceniającej, podobnie jak w Słowenii, stanowić będzie dwóch ekspertów, w tym osoba z niepełnosprawnością (zblizoną do tej, z którą żyje osoba ubiegająca się o asystencję).

Wzorem Danii, Szwecji i Słowenii przewidziana została w polskiej Ustawie procedura odwoławcza. Dodatkowo, osoba z niepełnosprawnością będzie mogła ubiegać się o ponowną ocenę poziomu potrzeby wsparcia w momencie, kiedy zmieni się jej sytuacja życiowa.

Wybór podmiotu świadczącego asystencję osobistą

Możliwość dokonania wyboru podmiotu świadczącego usługi asystenckie jest powszechnym rozwiązaniem w badanych krajach. Dodatkowo w Polsce zdecydowano się na rozwiązanie umożliwiające osobie z niepełnosprawnością wybór dowolnej osoby (spoza członków rodziny), która będzie świadczyć usługę. Rozwiązanie to zastępuje obecne w Szwecji czy Irlandii rozwiązanie polegające na możliwości świadczenia usług asystenckich przez prywatne podmioty. Wydaje się, że w sytuacji, kiedy rynek tego typu usług w Polsce dopiero się rozwija, jak również z racji na niską jakość usług opiekuńczych świadczonych przez podmioty prywatne, przyjęte rozwiązanie niezezwalające na świadczenie usług asystenckich przez prywatne podmioty działające dla zysku (for profit), pozwoli lepiej kontrolować jakość świadczenia asystencji osobistej, która jest usługą o szczególnym charakterze.

Nadzór nad realizacją działań i ich ewaluacja

Wszystkie badane kraje, w których asystencja osobista jest świadczona na podstawie przepisów ustawy, posiadają narzędzie kontroli systemu i pracy asystentów. W polskich przepisach również uwzględniono działania kontrolujące i konieczność sprawozdawczości asystentów z wykonywanych zadań.

Wzorem Szwecji, w Polsce przewidziano ponowną ocenę poziomu potrzeb asystencji dla uczestników systemu. Ponowna analiza dokonywana przez komisję odbywać się będzie maksymalnie co 4 lata.

Istotnym elementem działania systemu jest współpraca z organizacjami pozarządowymi jako instytucjami wysokiego zaufania społecznego. Podobnie jest w Niemczech, Słowenii czy Szkocji.

Zakres świadczonych usług asystenckich

Polska ustawa o asystencji osobistej obliguje strony do podpisania kontraktu, który zawierać będzie informacje o zakresie świadczonych usług asystenckich. Podobne rozwiązania obowiązują w Szwecji i Słowenii. Rozwiązanie to sprzyja kontroli zakresu czynności podejmowanych przez asystentów i niweluje problem traktowania asystentów jak pomocy domowej przez innych domowników. Sprzyja to również budowaniu prestiżu zawodu. Wzorem Danii i Słowenii w Polsce umożliwia się realizowanie przez asystenta usług poza miejscem zamieszkania – w sytuacjach społecznych i zawodowych.

Kraje różnią się w podejściu do limitowania godzin asystencji osobistej przysługującej osobie z niepełnosprawnością. Limity nie zostały przewidziane w ustawie szwedzkiej. Usługi asystencji osobistej mogą być świadczone całą dobę, a jedna osoba może korzystać jednocześnie z usług kilku asystentów. Jest to

rozwiązanie generujące bardzo wysokie koszty utrzymania systemu. Przykładem może być sytuacja w Słowenii, gdzie pomimo limitu godzinowego widocznych usług asystenckich, koszty systemu wzrosły z początkowych 1 284 113 EUR miesięcznie (styczeń 2019 r.) do 9 073 512 EUR (grudzień 2020 r.).

Dlatego zasadne wydaje się podjęcie decyzji o wprowadzeniu limitu godzin asystencji na poziomie wystarczającym do przynajmniej podstawowego wsparcia niezależnego życia użytkownika asystencji osobistej.

Zawód asystenta – dobrostan asystentów i prestiż zawodu

Szkolenia dla asystentów osobistych są elementem systemu, który zapewnia uniwersalną jakość usług na terenie całego kraju oraz podnosi prestiż zawodu. Szkolenia dla asystentów osobistych są zapewniane w większości badanych krajów. Wzorem Słowenii, w polskiej ustawie zapisano zakaz wykonywania zawodu przez osoby skazane prawomocnym wyrokiem za umyślne przestępstwo przeciwko życiu, zdrowiu i wolności seksualnej.

W większości badanych krajów asystentem osobistej, po spełnieniu szeregu warunków, może zostać osoba bliska osoby z niepełnosprawnością. W Polsce nie zdecydowano się na takie rozwiązanie, ze względu na niewielki udział takich przypadków w innych krajach (Szwecja – 3%) oraz raportowane nadużycia w tym zakresie (Słowenia).

4. Podmioty, na które oddziałuje projekt

Grupa	Wielkość	Źródło danych	Oddziaływanie
Osoby z niepełnosprawnościami – użytkownicy ustawowej asystencji osobistej	ok. 150 tys. (docelowo)	Dane własne (szacowane m.in. na bazie danych z realizacji Programu Asystent Osobisty Osoby Niepełnosprawnej oraz proporcjonalnych danych z innych krajów realizujących asystencję osobistą)	Zapewnienie asystencji osobistej w formule ustawowej. Umożliwienie podjęcia lub zwiększenia intensywności różnych form aktywności społecznej lub zawodowej
Osoby z niepełnosprawnościami – użytkownicy programowej asystencji osobistej	ok. 75 tys.	Dane własne (szacowane m.in. na bazie danych z realizacji Programu Asystent Osobisty Osoby Niepełnosprawnej)	Zapewnienie asystencji osobistej w stabilniejszej niż dotychczas formule programowej (dzięki dodatkowemu unormowaniu formuły programowej w Ustawie). Umożliwienie podjęcia lub zwiększenia intensywności różnych form aktywności społecznej lub zawodowej.
Osoby stale wspierające oraz bliscy użytkowników asystencji osobistej	ok. 500 tys.	Dane własne (szacowane m.in. na bazie danych z realizacji Programu Asystent Osobisty Osoby Niepełnosprawnej,	Umożliwienie podjęcia lub zwiększenia intensywności różnych form aktywności społecznej lub zawodowej

		proporcjonalnych danych z innych krajów realizujących asystencję osobistą oraz badań naukowych i danych GUS)	
Asystenci osobiści – osoby świadczące asystencję osobistą (zarówno w ramach asystencji ustawowej jak i asystencji programowej)	ok. 225 tys.	Dane własne (szacowane m.in. na bazie danych z realizacji Programu Asystent Osobisty Osoby Niepełnosprawnej oraz proporcjonalnych danych z innych krajów realizujących asystencję osobistą)	Aдекватne wynagrodzenie i stabilne zatrudnienie z tytułu świadczenia asystencji osobistej w formule ustawowej oraz unormowanej formule programowej
Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych w ramach Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej	1	Dane własne Przepisy prawa	Zapewnienie całościowej koordynacji, monitorowania i nadzoru nad wdrażaniem Ustawy o asystencji osobistej i realizacją zadań o charakterze centralnym związanych z wdrażaniem Ustawy W tym: organizacja szkoleń, certyfikacja członków Zespołów, zapewnienie doradztwa wzajemnego użytkownikom, nadzór wykonywanych przez realizatorów i powiaty zadań określonych ustawą, nadzór nad ustalaniem przez Zespoły prawa do asystencji osobistej, organizacja i ewaluacja realizacji zadań, organizacja superwizji dla asystentów osobistych, monitorowanie jakości świadczonych usług asystencji osobistej.
Urzędy wojewódzkie	16	Dane administracyjne, GUS Przepisy prawa	Realizacja nadzoru, monitoringu i kontroli nad całościowym świadczeniem asystencji osobistej na poziomie wojewódzkim. Prowadzenie Rejestru Realizatorów Asystencji Osobistej (w tym organizacji pozarządowych)
Wojewódzkie zespoły ds. orzekania o	16	Dane administracyjne, GUS Przepisy prawa	Ustalanie prawa do asystencji osobistej na poziomie wojewódzkim; Zwiększenie intensywności i

niepełnosprawności (WZONy)			efektywności ustalania poziomu potrzeby wsparcia
Zakład Ubezpieczeń Społecznych	1	Przepisy prawa ZUS	Rozliczanie realizacji asystencji osobistej Prowadzenie systemu teleinformatycznego asystencji osobistej.
Powiaty (w tym miasta na prawach powiatu)	380 (w tym 66 miast na prawach powiatu)	Dane administracyjne, GUS Przepisy prawa	Obligatoryjne zapewnienie realizacji asystencji osobistej na terenie danego powiatu (w sytuacji wyboru przez użytkownika).
Organizacje pozarządowe i spółdzielnie socjalne (po uzyskaniu wpisu do rejestru prowadzonego przez Wojewodę).	ok. 500 (docelowo)	Dane własne (szacowane na bazie udziału organizacji pozarządowych w realizacji Programu Asystent Osobisty Osoby Niepełnosprawnej)	Zapewnienie realizacji asystencji osobistej jako: a) realizator asystencji osobistej, wybrany przez użytkownika b) realizator, któremu powiat zleci realizację asystencji osobistej
Minister Sprawiedliwości	1	Przepisy prawa	Udzielanie informacji z Krajowego Rejestru Karnego oraz Rejestru Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym w zakresie osób starających się o wpis do Rejestru asystentów → liczba zapytań może stanowić ok. 120% szacowanej liczby asystentów osobistych zaangażowanych w realizację ustawy w danych latach

5. Informacje na temat zakresu, czasu trwania i podsumowanie wyników konsultacji

Zarówno Wniosek o wpis do wykazu prac legislacyjnych, OSR, jak i sam projekt Ustawy bazują na szerokich doświadczeniach uzyskanych w ramach realizacji poszczególnych edycji Programu Asystent Osobisty Osoby Niepełnosprawnej, jak i na szczegółowych opracowaniach oraz pilotażu asystencji osobistej realizowanego w ramach projektu „Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych” (PO WER 2.6), którego liderem było Biuro Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (dalej „BON MRPiPS”). Kluczowym elementem projektu było przetestowanie modelu asystencji osobistej realizowanej zgodnie z postanowieniami Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych, co podlegało szczegółowej, pogłębionej ewaluacji.

W ramach projektu odbyły się dwie tury otwartych, szerokich konsultacji wypracowanego Standardu Asystencji Osobistej dla Osób z Niepełnosprawnościami, a następnie warsztaty upowszechniające treści w nim zawarte.

Ponadto w kwietniu 2024 r. BON MRPiPS zorganizował spotkanie dla przedstawicieli środowiska osób z niepełnosprawnościami, przybliżające założenia projektu Ustawy o asystencji osobistej. Kilkugodzinne spotkanie miało formułę hybrydową i uczestniczyło w nim kilkadziesiąt przedstawicieli środowiska osób z niepełnosprawnościami. Założenia spotkały się z bardzo pozytywnym odbiorem. Zebrano uwagi do prezentowanych założeń, które zostały następnie wykorzystane w dalszych pracach nad projektem Ustawy.

Projekt Ustawy został poddany bardzo szerokim konsultacjom publicznym, trwającym 35 dni kalendarzowych (od 10 grudnia 2024 r. do 15 stycznia 2025 r.), z wykorzystaniem różnorodnych kanałów komunikacji. Oprócz upowszechniania materiałów informacyjnych (w tym w polskim języku migowym oraz w ETR – tekście łatwym do czytania i rozumienia), zostały zorganizowane wydarzenia prasowe oraz szereg spotkań, zarówno stacjonarnych, online oraz o charakterze hybrydowym, przybliżających zakres projektu oraz różne jego elementy, jak również pozwalających odpowiedzieć na ewentualne pytania lub wątpliwości oraz mające przede wszystkim na celu zebranie uwag do projektu. Ustawa jest jednocześnie pierwszym projektem aktu prawnego w polskiej historii w przypadku, którego była możliwość przekazania swoich uwag w ramach konsultacji publicznych również w polskim języku migowym, w formie nagrania.

Łącznie w spotkaniach zorganizowanych w różnych częściach kraju uczestniczyło ponad 1000 osób, zarówno przedstawiciele środowiska osób z niepełnosprawnościami (w tym samych osób z niepełnosprawnościami, osób bliskich jak i przedstawiciele organizacji pozarządowych), przedstawiciele samorządów, urzędów wojewódzkich, jak i innych osób i podmiotów zainteresowanych Ustawą o asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami.

Konsultacje publiczne objęły również ciała mające ustawowe umocowanie, w szczególności projekt Ustawy został już na tym etapie roboczo przedstawiony i skonsultowany z Komisją Wspólną Rządu i Samorządu Terytorialnego oraz omówiony i skonsultowany Krajową Radą Konsultacyjną ds. Osób Niepełnosprawnych.

Ponadto projekt Ustawy oraz informacja o konsultacjach publicznych został udostępniony m.in. w ramach:

- Biuletynu Informacji Publicznej Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingsowej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. z 2017 r. poz. 248),
- Biuletynu Informacji Publicznej Rządowego Centrum Legislacji, zgodnie z § 52 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów (M.P. z 2022 r. poz. 348),
- stron internetowych i profili w mediach społecznościowych Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej oraz Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych.

Projekt został także przesłany do 143 partnerów społecznych (m.in. Caritas Archidiecezji Warmińskiej, COLOR Spółdzielnia Socjalna, Fundacja Agencji Służby Społecznej, Fundacja Fuga Mundi, Fundacja im. Helen Keller). W ramach opiniowania z ogólnokrajowymi związkami zawodowymi i związkami pracodawców projekt został przekazany do następujących podmiotów: Ogólnopolskiemu Porozumieniu Związków Zawodowych, Forum Związków Zawodowych, NSZZ „Solidarność”; Pracodawcom Rzeczypospolitej Polskiej, Konfederacji „Lewiatan”, Związek Rzemiosła Polskiego, Business Centre Club – Związek Pracodawców, Związek Przedsiębiorców i Pracodawców, Federacja Przedsiębiorców Polskich, Polskie Towarzystwo Gospodarcze. W celu wykonania wynikającego z przepisów obowiązującego prawa obowiązku zasięgnięcia opinii projekt ustawy projekt otrzymali: Prezes Urzędu Ochrony Danych Osobowych; Przewodniczący Rady Dialogu Społecznego; Rzecznik Praw Obywatelskich; Rzecznik Praw Dziecka; Prezes Głównego Urzędu Statystycznego; Prezes Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych; Prezes Zakładu Ubezpieczeń Społecznych; Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów; Prezes Prokuratury Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej.

Projekt ustawy został poddany konsultacjom publicznym zgodnie z uchwałą nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów. Jednocześnie z przekazaniem do uzgodnień międzyresortowych, projekt został zamieszczony w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej Rządowego Centrum Legislacji w serwisie Rządowy Proces Legislacyjny. Do projektu ustawy nie wpłynęły zgłoszenia w trybie ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingsowej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. z 2017 r. poz. 248).

Zgłoszone uwagi zostały poddane szczegółowej analizie. Istotna część uwag została uwzględniona przy konstruowaniu poprawionej wersji projektu, która stanowi przedmiot dalszych prac. Omówienie wyników przeprowadzonych konsultacji publicznych i opiniowania zawarto w raporcie z konsultacji publicznych.

6. Wpływ na sektor finansów publicznych

(ceny bieżące)	Skutki w okresie 10 lat od wejścia w życie zmian [mln zł]											
	0 (rok 2025)	1 (2026)	2 (2027)	3 (2028)	4 (2029)	5 (2030)	6 (2031)	7 (2032)	8 (2033)	9 (2034)	10 (2035)	Łączn ie (0- 10)
Dochody ogółem	1,3	277,2	1 174,6	1 619,2	2 103,8	2 650,6	3 219,5	3 778,1	4 173,3	4 380,0	4 592,3	27 969,9
budżet państwa	0,0	5,3	23,3	32,8	42,4	52,2	61,9	74,0	83,1	88,7	94,4	558,1
JST	0,2	30,1	132,3	185,8	240,3	295,7	350,8	419,3	471,2	502,6	534,9	3 163,2
FUS	0,9	172,2	722,3	992,7	1 295,0	1 645,7	2 017,8	2 361,6	2 602,2	2 724,4	2 850,0	17 384,8
NFZ	0,2	62,6	263,3	358,2	458,9	572,5	684,8	801,0	882,0	922,9	964,8	5 971,2
Fundusz Pracy	0,0	2,9	13,6	20,3	27,4	34,5	42,5	49,9	55,0	57,7	60,5	364,3
Fundusz Solidarnościowy	0,0	4,1	19,8	29,4	39,8	50,0	61,7	72,3	79,8	83,7	87,7	528,3
Wydatki ogółem	33,3	944,8	2 508,5	3 622,0	4 834,3	6 238,4	7 588,1	8 990,1	9 974,0	10 493,4	11 043,9	66 270,8
budżet państwa	33,3	944,8	2 508,5	3 622,0	4 834,3	6 238,4	7 588,1	8 990,1	9 974,0	10 493,4	11 043,9	66 270,8
Cz.44	14,5	45,2	49,2	56,4	66,5	81,9	96,1	110,8	121,8	128,0	134,3	904,7
Cz.73	0,0	914,6	2 857,5	3 936,4	5 108,9	6 465,3	7 765,6	9 114,7	10 069,7	10 576,0	11 103,0	67 911,7
Cz. 85	18,8	185,0	101,8	129,2	158,9	191,2	226,4	264,6	282,5	289,4	306,6	2 154,4
Cz. 44 - zmniejszenie wydatków Funduszu Solidarnościowego	0,0	-200,0	-500,0	-500,0	-500,0	-500,0	-500,0	-500,0	-500,0	-500,0	-500,0	-4 700,0
Z tego:												
Budżet Państwa (dalej BP) (MRPiPS) Superwizja dla asystentów osobistych, doradztwo wzajemne dla użytkowników	0,0	3,1	15,1	22,6	32,1	41,3	49,4	58,0	64,2	67,5	70,8	424,1
BP (MRPiPS – BON) nadzór i monitoring sprawozdawczość, ewaluacja, kontrole dot. jakości pracy Zespołów, certyfikowanie Realizatorów, szkolenia trenerów dla Zespołów, szkolenia dla koordynatorów AOON, szkolenia dla superwizorów i doradców wzajemnych, przeszkolenie użytkowników - konieczne nowe etaty w BON MRPiPS oraz	10,0	19,5	21,7	19,9	20,7	26,1	31,4	36,8	40,7	42,7	44,9	314,4

Departamencie Informatyki wraz z ich wyposażeniem oraz wynajem dodatkowej powierzchni biurowej na potrzeby realizacji zadań wynikających z ustawy												
BP (MRPiPS) Szkolenia i certyfikacja prowadzone przez BON	4,5	4,7	5,7	6,8	6,3	6,7	7,0	7,4	7,8	8,2	8,6	73,7
MRPiPS – systemy teleinformatyczne zabezpieczenia społecznego, w tym zaprojektowanie, wykonanie, wdrożenie, utrzymanie i rozwój systemu teleinformatycznego do ustalenia prawa do asystencji osobistej	0,0	14,0	2,6	2,7	2,8	3,0	3,2	3,3	3,5	3,7	3,8	42,6
BP (MRPiPS) obsługa systemów teleinformatycznych zabezpieczenia społecznego prowadzenie infolinii i serwisu dedykowanego	0,0	3,9	4,1	4,4	4,6	4,8	5,1	5,3	5,6	5,9	6,2	49,9
BP (budżety wojewodów) w tym koszty pracy Zespołów, dodatkowe koszty dla WZOON oraz koszty urzędów wojewódzkich, koszty administracyjne, organizacyjne, związane z ustalaniem prawa do asystencji, dodatkowe w zakresie ustalania potrzeby wsparcia, koszty obsługi Rejestru asystentów oraz rejestru realizatorów, jak również monitoringu, nadzoru i kontroli realizowania asystencji osobistej	18,8	185,0	101,8	129,2	158,9	191,2	226,4	264,6	282,5	289,4	306,6	2 154,4
ZUS – Dodatkowe fundusze na działania przygotowawcze	0,0	101,5	54,0	69,9	86,7	106,0	124,6	143,9	157,9	166,0	174,3	1 184,8

oraz koordynację i organizację												
ZUS – szkolenia dla asystentów osobistych	0,0	38,7	24,1	29,2	34,7	40,7	47,2	54,2	53,8	50,6	53,1	426,3
ZUS – wynagrodzenia asystentów osobistych	0,0	549,3	2 459,7	3 456,0	4 509,8	5 730,3	6 898,6	8 110,7	8 972,5	9 430,2	9 901,4	60 018,5
ZUS – koszty koordynacji dla realizatorów oraz na samzarządzanie, w tym koszty merytoryczne oraz organizacyjne	0,0	38,4	172,2	241,9	315,7	401,1	482,9	567,7	628,1	660,1	693,1	4 201,2
ZUS – dodatkowe fundusze na działania przygotowawcze dla powiatów	0,0	61,2	95,6	111,9	128,7	147,8	166,5	185,8	200,9	211,1	221,7	1 531,2
ZUS – koszt całkowity ubezpieczeń OC dla asystentów osobistych	0,0	5,5	21,9	27,5	33,3	39,4	45,8	52,4	56,5	58,0	59,4	399,7
ZUS – system teleinformatyczny	0,0	120,0	30,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	150,0
zmniejszenie wydatków Funduszu Solidarnościowego	0,0	-200,0	-500,0	-500,0	-500,0	-500,0	-500,0	-500,0	-500,0	-500,0	-500,0	-4 700,0
Saldo ogółem	-32,0	-667,6	-1 333,9	-2 002,8	-2 730,5	-3 587,8	-4 368,6	-5 212,0	-5 800,7	-6 113,4	-6 451,6	-38 300,9
budżet państwa	-33,3	-939,5	-2 485,2	-3 589,2	-4 791,9	-6 186,2	-7 526,2	-8 916,1	-9 890,9	-10 404,7	-10 949,5	-65 712,7
JST	0,2	30,1	132,3	185,8	240,3	295,7	350,8	419,3	471,2	502,6	534,9	3 163,2
FUS	0,9	172,2	722,3	992,7	1 295,0	1 645,7	2 017,8	2 361,6	2 602,2	2 724,4	2 850,0	17 384,8
NFZ	0,2	62,6	263,3	358,2	458,9	572,5	684,8	801,0	882,0	922,9	964,8	5 971,2
Fundusz Pracy	0,0	2,9	13,6	20,3	27,4	34,5	42,5	49,9	55,0	57,7	60,5	364,3
Fundusz Solidarnościowy	0,0	4,1	19,8	29,4	39,8	50,0	61,7	72,3	79,8	83,7	87,7	528,3
Źródła finansowania	Wydatki związane z wejściem w życie ustawy zostaną sfinansowane ze środków budżetu państwa z: części 44 – zabezpieczenie społeczne (superwizja dla asystentów osobistych, doradztwo wzajemne dla użytkowników, nadzór i monitoring, sprawozdawczość, ewaluacja, kontrole dot. jakości pracy Zespołów, certyfikowanie Realizatorów, szkolenia trenerów dla Zespołów, szkolenia dla koordynatorów AOON, szkolenia dla superwizorów i doradców wzajemnych, przeszkolenie użytkowników, szkolenia i certyfikacja prowadzone przez BON MRPiPS, systemy teleinformatyczne zabezpieczenia społecznego, w tym utrzymanie i rozwój systemu teleinformatycznego do ustalenia prawa do asystencji osobistej, obsługa systemów teleinformatycznych zabezpieczenia społecznego prowadzenie infolinii i serwisu dedykowanego, 15 etatów w BON MRPiPS, 2 etaty w Departamencie Informatyki, koszty wynajmu) części 85 – Województwa (koszty pracy Zespołów, dodatkowe koszty dla WZOON oraz koszty urzędów wojewódzkich, koszty administracyjne, organizacyjne, związane z ustalaniem prawa do asystencji, dodatkowe w zakresie ustalania potrzeby wsparcia, koszty monitoringu, nadzoru, kontroli),											

	części 73 – ZUS (wynagrodzenia asystentów osobistych, koszty koordynacji dla realizatorów oraz na samzarządzanie, w tym koszty merytoryczne oraz organizacyjne, dodatkowe fundusze na działania przygotowawcze dla powiatów, dodatkowe fundusze na działania przygotowawcze oraz koordynację i organizację (ZUS), szkolenia dla asystentów osobistych, koszt całkowity ubezpieczeń OC dla asystentów osobistych, system teleinformatyczny)
Dodatkowe informacje, w tym wskazanie źródeł danych i przyjętych do obliczeń założeń	Przyjęto założenia oparte na najbardziej aktualnych danych uzyskanych z wyników ustalania poziomu potrzeby wsparcia, danych z realizacji Programu „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej”, doświadczeń zdobytych w ramach realizacji pilotażu asystencji osobistej w ramach projektu unijnego (PO WER 2.6) pt. „Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”, którego liderem było Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, jak również doświadczeń innych krajów europejskich we wdrażaniu asystencji osobistej (m.in. Słowenia, Szwecja, Norwegia, Wielka Brytania). Ponadto w toku prac stworzono kilkadziesiąt roboczych wariantów porównawczych w zakresie kosztów wdrażania projektu Ustawy i wskazane poniżej założenia opierają się na najbardziej rzetelnych dostępnych danych i wariantach kosztowych, w tym dopasowanych do aktualnej sytuacji socjoekonomicznej oraz stanu finansów publicznych w Polsce. Dane w tabeli zostały przeliczone zgodnie z prognozami wskaźników makroekonomicznych ustalanych przez Ministerstwo Finansów („Wytyczne dotyczące stosowania jednolitych wskaźników makroekonomicznych będących podstawą oszacowania skutków finansowych projektowanych ustaw, Aktualizacja – październik 2024 r.”). Założenia w zakresie wyliczeń Wpływu na sektor finansów publicznych: Uwagi dot. roku 0 (2025): Koszty w zakresie roku 0 (2025) są istotnie niższe z racji na fakt, że przed rozpoczęciem świadczenia asystencji osobistej niezbędna jest realizacja szeregu działań poprzedzających, przygotowawczych, jak np. opracowanie systemów informatycznych, przeszkolenie zespołów ds. ustalania prawa do asystencji osobistej oraz certyfikacja realizatorów. Całościowo zaś koszty działań przygotowawczych są istotnie niższe niż koszty świadczenia asystencji osobistej. Aktualna wersja OSR zakłada, że asystencja osobista zacznie być świadczona przez asystentów osobistych od września 2026 r. Liczba użytkowników w poszczególnych latach świadczenia asystencji osobistej: • W 2026 r. (Rok 1) liczba użytkowników asystencji osobistej (osób, którym zostanie ustalone prawo do asystencji osobistej) wyniesie ok. 35 tys. osób. • W 2027 r. (Rok 2) liczba użytkowników wzrasta do ok. 45 tys. osób (w wyniku m.in. poszerzenia progu możliwości złożenia wniosku o ustalenie prawa o asystencję osobistą do 85 pkt ustalenia poziomu potrzeby wsparcia, rozszerzenie możliwości korzystania z asystencji osobistej przez osoby poniżej 18 r.ż., oraz upowszechniania się wiedzy o możliwości wnioskowania o asystencję osobistą). • W 2028 r. (Rok 3) liczba użytkowników wzrasta do ok. 55 tys. osób (w wyniku m.in. poszerzenia progu możliwości złożenia wniosku o ustalenie prawa o asystencję osobistą do 80 pkt ustalenia poziomu potrzeby wsparcia, upowszechniania się wiedzy o możliwości wnioskowania o asystencję osobistą oraz uzyskiwania prawa do asystencji osobistej na drodze odwoławczej i sądowej).

- W 2029 r. (Rok 4) liczba użytkowników wzrasta do ok. 65 tys. osób (w wyniku m.in. upowszechniania się wiedzy o możliwości wnioskowania o asystencję osobistą oraz uzyskiwania prawa do asystencji osobistej na drodze odwoławczej i sądowej).
- W 2030 r. (Rok 5) liczba użytkowników wzrasta do ok. 75 tys. osób (w wyniku m.in. upowszechniania się wiedzy o możliwości wnioskowania o asystencję osobistą oraz uzyskiwania prawa do asystencji osobistej na drodze odwoławczej i sądowej).
- W 2031 r. (Rok 6) liczba użytkowników wzrasta do ok. 85 tys. osób (w wyniku m.in. upowszechniania się wiedzy o możliwości wnioskowania o asystencję osobistą oraz uzyskiwania prawa do asystencji osobistej na drodze odwoławczej i sądowej).
- W 2032 r. (Rok 7) liczba użytkowników wzrasta do ok. 95 tys. osób (w wyniku m.in. upowszechniania się wiedzy o możliwości wnioskowania o asystencję osobistą oraz uzyskiwania prawa do asystencji osobistej na drodze odwoławczej i sądowej).
- W 2033 r. (Rok 8) liczba użytkowników wzrasta do ok. 100 tys. osób i ostatecznie ustabilizuje się na tym poziomie.

Średnia liczba godzin miesięcznie na osobę:

- W 2026 r. każda osoba korzystająca z AOON otrzymuje wsparcie przez średnio 90 godzin miesięcznie, przy jednoczesnym poziomie faktycznego wykorzystywania godzin asystencji osobistej wynoszącym 80% (przenoszenie niewykorzystanych godzin na kolejne miesiące będzie ograniczone, ponadto z racji na stosunkową nowość tej formy wsparcia oraz podaż na rynku pracy nie zawsze uda się od razu znaleźć asystentów osobistych do realizacji 100% przyznanych godzin). Średnia liczba faktycznie wykorzystywanych godzin miesięcznie wyniesie ok. 72,0.
- W 2027 r. średnia liczba godzin wzrasta do ok. 92,5 godziny miesięcznie (zaś przy wzrastającym do 85% poziomie faktycznego wykorzystywania godzin asystencji osobistej, średnia liczba faktycznie wykorzystywanych godzin miesięcznie wyniesie ok. 78,6), w wyniku jednoczesnego:
 - wzrostu z powodu wzrostu maksymalnej liczby godzin,
 - rozszerzenia realizacji asystencji osobistej na osoby niepełnoletnie (które będą miały znacząco niższy limit maksymalnej liczby godzin),
 - spadku się z powodu pojawienia się nowych użytkowników mających średnio niższy zakres potrzeb w zakresie asystencji osobistej (od 85 pkt w skali poziomu potrzeby wsparcia).
- W 2028 r. średnia liczba godzin wzrasta do ok. 95 godziny miesięcznie (zaś przy wzrastającym do 90% poziomie faktycznego wykorzystywania godzin asystencji osobistej, średnia liczba faktycznie wykorzystywanych godzin miesięcznie wyniesie ok. 85,5), w wyniku jednoczesnego:
 - wzrostu z powodu wzrostu maksymalnej liczby godzin,
 - ograniczonego spadku z powodu pojawienia się nowych użytkowników mających średnio niższy zakres potrzeb w zakresie asystencji osobistej (od 80 pkt w skali poziomu potrzeby wsparcia).
- Od 2028 r. średnia liczba godzin wsparcia na osobę wzrasta z roku na rok średnio o ok. 2,5 h miesięcznie przez kolejne 2 lata, aż do momentu ustabilizowania się na poziomie średnio 100 godzin miesięcznie od 2030 r.
- Jednocześnie poziom faktycznego wykorzystywania godzin asystencji osobistej wzrasta (zwiększają się umiejętności użytkowników w zakresie efektywnego wykorzystania

godzin, jak również stabilizuje się zawód asystenta osobistego, a podaż pracy powoli zbliża się do popytu na nią) w kolejnych latach do odpowiednio:

- rok 2029: 92%,
- rok 2030: 94%,
- rok 2031 i lata kolejne: 95%.

Liczba asystentów osobistych:

Na 1 użytkownika przypada śr. ok. 1,5 asystenta osobistego, z racji na to, że istotna część asystentów będzie świadczyła asystencję osobistą jedynie w niepełnym wymiarze godzin (co jest powszechną praktyką w wielu krajach).

- W 2026 r. szacowana liczba asystentów osobistych wynosi ok. 52,5 tys.
- W 2027 r. liczba ta wzrasta do ok. 67,5 tys.
- W 2028 r. liczba asystentów wzrasta do ok. 82,5 tys.
- W 2029 r. liczba asystentów wzrasta do ok. 97,5 tys.
- W 2030 r. liczba asystentów wzrasta do ok. 112,5 tys.
- W 2031 r. liczba asystentów wzrasta do ok. 127,5 tys.
- W 2032 r. liczba asystentów wzrasta do ok. 142,5 tys.
- Od 2033 r. liczba asystentów osobistych stabilizuje się na poziomie ok. 150 tys. aż do 2035 r.

Stawka asystenta osobistego:

Założono uśrednione stawki, z racji na to, że asystenci będą mieli zróżnicowane stawki w zależności od poziomu trudności lub skomplikowania świadczenia asystencji osobistej dla danego użytkownika.

Przy wyliczeniach stawek brano pod uwagę również dotychczasowe stawki stosowane w Programie MRPiPS „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej” (stawka 50 zł brutto dla 2024 r.), w ramach działań realizowanych ze środków unijnych oraz pilotażu asystencji osobistej.

Zastosowana została średnioroczna waloryzacja kosztów realizacji asystencji osobistej na bazie wskaźników makroekonomicznych za rok poprzedni (w czasie ogłaszania wysokości stawek na rok kolejny nie będą jeszcze znane dokładne dane makroekonomiczne dla roku kolejnego), w szczególności w zakresie kosztów świadczenia asystencji przez asystentów osobistych, zgodna z nominalną stopą wzrostu wynagrodzeń brutto w gospodarce narodowej.

Założenia przyjęte dla oszacowania wydatków na wynagrodzenia asystentów

Ostateczne wyliczenie kosztów realizacji asystencji osobistej przez asystentów osobistych wymaga uwzględnienia, na bazie dotychczasowych doświadczeń z realizacji Programu Asystent osobisty oraz pilotażu asystencji osobistej w ramach projektu „Aktywni niepełnosprawni”, proporcji form rozliczania się przez asystentów osobistych z wykorzystaniem:

- umów w pełni oskładkowanych,
- umów w sytuacji, gdy osoba ma opłacane minimalne składki u innego podmiotu,
- realizacji asystencji w ramach jednoosobowej działalności gospodarczej, świadczonej osobiście.

	Całościowy udział ww. poziomów rozliczania się na 2026 r. założono w proporcjach, odpowiednio: 45%, 45% oraz 10%. Założono, zgodnie z doświadczeniami krajowymi i międzynarodowymi, stopniowy wzrost udziału osób realizujących asystencję osobistą w formule jednoosobowej działalności gospodarczej, aż do 20%, oraz spadek udziału sytuacji, gdy asystencja osobista jest realizowana jako zajęcie dodatkowe. Sprawia to, że udział ww. form rozliczania się ze świadczenia asystencji osobistej wyniesie w 2035 r. najpewniej odpowiednio ok. 45%, 35% oraz 20%. Dla umów w pełni oskładkowanych przyjęto założenia jak dla umowy zlecenia: koszty uzyskania przychodu 20%, pełne składki ZUS łącznie z dobrowolną składką chorobową, wiek powyżej 26 lat. Uśredniona stawka brutto asystenta osobistego: • W 2026 r. średnia porównawcza stawka brutto brutto wyniesie ok. 54,79zł. • W 2027 r. wzrasta ona ok. 58,45 zł. • W 2028 r. wyniesie ona ok. 61,95 zł. • Stawka brutto rośnie do ok. 88,29 zł w 2035 r. Dla umów, gdy osoba ma opłacone minimalne składki u innego podmiotu przyjęto następujące założenia: brak składek ZUS, koszty uzyskania przychodu 20%, składka zdrowotna 9%, rozliczenie kwoty zmniejszającej podatek (300 zł miesięcznie na osobę) u innego pracodawcy. Dla realizacji asystencji w ramach jednoosobowej działalności gospodarczej założono: dla 70% osób pełne składki ZUS łącznie z dobrowolną składką chorobową, dla 30% obniżone składki ZUS (łącznie z dobrowolną składką chorobową) obliczane na podstawie 30% minimalnego wynagrodzenia, opodatkowanie wg zasad ogólnych, składka zdrowotna 9% (z podstawy minimum 75% wynagrodzenia minimalnego), 20% koszty uzyskania przychodu, zwolnienie z VAT. Uśredniona stawka brutto asystenta osobistego dla dwóch powyższych przypadków: • W 2026 r. średnia stawka porównawcza brutto wyniesie ok. 46,00 zł. • W 2027 r. wzrasta ona około do 48,90 zł. • W 2028 r. wyniesie ok. 51,74 zł. • Stawka brutto rośnie do ok. 73,76 zł w 2035 r. Całościowy podstawowy koszt wynagrodzeń dla asystentów osobistych dla danego roku został szacunkowo wyliczony jako iloczyn średniej liczby faktycznie wykorzystywanych godzin średnio przypadających na 1 asystenta przez stawkę właściwą dla danej formy prawnej świadczenia asystencji przez liczbę miesięcy (dla 2026 r. 4 miesiące, od 2027 r. 12 miesięcy), z uwzględnieniem urlopu dla asystentów zawierających kontrakt o świadczenie asystencji osobistej • Dla 2026 r. (Rok 1): ok. 23,63 tys. (asystenci umowy w pełni oskładkowane) x śr. ok. 52,8 h miesięcznie x 4 miesiące x śr. 54,79 zł + ok. 23,63 tys. (asystenci – bez składek emerytalno-rentowych) x śr. ok. 52,8 h miesięcznie x 4 miesiące x śr. 46,00 zł + ok. 5,25 tys. (asystenci w ramach JDG) x śr. ok. 48,0 h miesięcznie x 4 miesiące x śr. 46,00 zł = ok. 549,3 mln zł
--	---

- Dla 2027 r. (Rok 2): ok. 30,38 tys. (asystenci umowy w pełni oskładkowane) x śr. ok. 57,7 h miesięcznie x 12 miesięcy x śr. 58,45 zł + ok. 29,03 tys. (asystenci – bez składek emerytalno-rentowych) x śr. ok. 57,7 h miesięcznie x 12 miesięcy x śr. 48,90 zł + ok. 8,10 tys. (asystenci w ramach JDG) x śr. 52,4 h miesięcznie x 12 miesięcy x śr. 48,90 zł = ok. 2 459,7 mln zł
- Dla 2028 r. (Rok 3): ok. 37,13 tys. (asystenci umowy w pełni oskładkowane) x śr. ok. 62,7 h miesięcznie x 12 miesięcy x śr. 61,95 zł + 33,83 tys. (asystenci – bez składek emerytalno-rentowych) x śr. ok. 62,7 h miesięcznie x 12 miesięcy x śr. 51,74 zł + ok. 11,55 tys. (asystenci w ramach JDG) x śr. ok. 57,0 h miesięcznie x 12 miesięcy x śr. 51,74 zł = ok. 3 456,0 mln zł

Ponadto zastosowana została średnioroczna waloryzacja kosztów realizacji asystencji osobistej, w szczególności w zakresie kosztów świadczenia asystencji przez asystentów osobistych, zgodna z nominalną stopą wzrostu wynagrodzeń brutto w gospodarce narodowej w roku poprzednim.

Dochody – wpływy zwrotne do budżetu:

Na bazie analizy struktury wydatków na wynagrodzenia, w szczególności na wynagrodzenia asystentów osobistych, które stanowią w pełnych latach świadczenia asystencji osobistej od ok. 81,8% do ok. 85,8% (wzrastając naturalnie w ramach kolejnych lat obowiązywania Ustawy) całościowych kosztów wdrażania Ustawy, jak również uwzględniając zakresy odprowadzania składek z tytułu zatrudnienia oraz opłacania podatków przy określonej wysokości dochodów rocznych, wyliczono ostrożny poziom bezpośrednich wpływów zwrotnych do różnych części budżetu państwa w postaci składek i podatków.

W części dochodowej ujęto wzrost dochodów jednostek sektora finansów publicznych z tytułu wysokości odprowadzanych obowiązkowych danin (podatku dochodowego od osób fizycznych i składek (FUS, NFZ, FP, FS)) związanych z wynagrodzeniami asystentów (wyliczenia szacunków zgodne z daną formą prawną świadczenia asystencji), wynagrodzeniami dla nowych etatów w MRPiPS oraz w urzędach wojewódzkich, a także z szacowanymi wpływami ze składek i PIT z wynagrodzeń będących wynikiem przewidywanej aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami oraz członków ich rodzin (opisane w dalszej części). W obliczeniach skutków finansowych dla jednostek sektora finansów publicznych (JSFP) przyjęto, założenie, że udział jednostek samorządu terytorialnego w dochodach z PIT w 2025 r. i kolejnych latach pozostanie na stałym poziomie 85,0%.

Na bazie dotychczasowych danych z badań oraz doświadczeń innych krajów europejskich określono, że systemowe wdrożenie ustawowej asystencji osobistej spowoduje realne zwiększenie aktywności zawodowej osób z niepełnosprawnościami oraz ich opiekunów, co ostatecznie będzie skutkowało wpływami zwrotnymi do budżetu państwa lub odpowiednich funduszy.

Przyjęto ostrożne założenia w stosunku do liczby użytkowników oraz ich opiekunów oraz osób bliskich:

Liczba osób z niepełnosprawnościami, które zwiększą swoją aktywność zawodową, w przeliczeniu na ekwiwalent finansowy wynagrodzenia dla etatu według wynagrodzenia minimalnego: 10%.

Liczba opiekunów i osób bliskich, które zwiększą aktywność zawodową, w przeliczeniu na ekwiwalent finansowy wynagrodzenia dla etatu według wynagrodzenia minimalnego: 20%.

Wydatki nieobejmujące wynagrodzeń asystentów zostały podzielone na następujące części budżetowe:

Część 44 – zabezpieczenie społeczne (15 etatów BON MRPiPS, 2 etaty Departament Informatyki MRPiPS, szkolenia prowadzone przez pracowników BON, realizacja zadań wynikających z kontroli i nadzoru oraz ewaluacji realizowanych przez nowo zatrudnionych pracowników BON, wynajem powierzchni biurowej niezbędnej do realizacji dodatkowych zadań przez nowo zatrudnione osoby, system teleinformatyczny)

Część 85 – Województwa

Część 73 – ZUS

ZUS otrzymuje rokrocznie środki z budżetu państwa, które są ujmowane w planie finansowym ZUS, na realizację zadań wynikających z ustawy.

Koszty związane z nowymi etatami w BON

W związku z koniecznością przeprowadzania superwizji dla asystentów osobistych, doradztwa wzajemnego dla użytkowników, certyfikacji członków Zespołów oraz prowadzenia nadzoru i monitoringu, kontroli dot. jakości pracy Zespołów, certyfikowania realizatorów, szkolenia dla Zespołów, szkolenia dla koordynatorów AOON, szkolenia dla superwizorów i doradców wzajemnych, przeszkolenia użytkowników, prowadzenia sprawozdawczości i ewaluacji oraz realizacji innych zadań związanych z wykonywaniem ustawy, konieczne jest zwiększenie obsady kadrowej w BON o dodatkowe 15 etatów – całkowity roczny koszt zatrudnienia nowych etatowych pracowników wyniesie:

1) w 2025 r. – 1,30 mln zł;

1) w 2026 r. – 2,78 mln zł;

2) w 2027 r. – 2,96 mln zł.

3) w 2028 r. – 3,04 mln zł.

4) w 2029 r. – 3,12 mln zł

5) w 2030 r. – 3,19 mln zł.

Ponadto, w 2025 r. konieczne jest przeznaczenie 150 tys. zł na jednorazowe wyposażenie stanowisk pracy przy założeniu 15 pracowników administracyjnych tj. 15 stanowisk (przeciętnie 10 tys. zł na 1 stanowisko).

Założenia do obliczeń w zakresie wynagrodzeń pracowników BON MRPiPS (w zł)

Wyszczególnienie	2025	2026	2027
wynagrodzenie 1 osoby brutto	11 591,87	11 951,23	12 261,94
liczba etatów	15	15	15
liczba miesięcy	6	12	12
wynagrodzenie brutto	1 043 268,66	2 151 220,68	2 207 149,56
fundusz nagród	31 298,06	64 536,62	66 214,49
dodatkowe wynagrodzenie roczne brutto	0,00	86 939,06	179 268,39
Razem	1 074 566,72	2 302 696,36	2 452 632,44

składki pracodawcy na FUS	181 924,15	389 846,49	415 230,67
składki na Fundusz Pracy	10 745,67	23 026,96	24 526,32
składki na Fundusz Solidarnościowy	15 581,22	33 389,10	35 563,17
Wpłata pracodawcy do PPK (1,5%)	16 118,50	34 540,45	36 789,49
Łączny koszt zatrudnienia	1 298 936,26	2 783 499,35	2 964 742,08

Wynagrodzenia są zwiększane zgodnie z prognozą wskaźnika cen towarów i usług konsumpcyjnych (CPI) na dany rok.

Wskazane w tabeli koszty MRPiPS superwizji dla asystentów osobistych, doradztwa wzajemnego dla użytkowników, nadzoru, monitoringu, sprawozdawczości, ewaluacji, kontroli dot. jakości pracy Zespołów, certyfikowania realizatorów, szkolenia trenerów dla Zespołów, szkolenia dla koordynatorów AOON, szkolenia dla superwizorów i doradców wzajemnych, przeszkolenia użytkowników, kreowania i obsługi wydarzeń informacyjnych i edukacyjnych, opracowywania materiałów wspierających wdrażanie, wynajem dodatkowej powierzchni biurowej na potrzeby realizacji zadań, obsługa systemów teleinformatycznych zabezpieczenia społecznego, prowadzenie infolinii i serwisu dedykowanego zostały skalkulowane przy założeniu:

1) 25 tys. użytkowników w 2026 r., 35 tys. w 2027 r., 45 tys. w 2028 r. W 2035 r. ich liczba ma wynieść 100 tys.;

2) 52,5 tys. asystentów w 2026 r., 67,5 tys. w 2027 r., 82, 5 tys. w 2028 r. W 2035 r. ich liczba ma wynieść 150 tys.

W przypadku superwizji koszty stanowią iloczyn liczby asystentów, liczby godzin superwizji w roku oraz stawki godzinowej realizacji usługi. W 2026 r. przyjęto realizację usługi przez 4 miesiące, w kolejnych latach – całorocznie.

W wydatkach MRPiPS ujęto również wynajem dodatkowej powierzchni dla 15 osób w centrum Warszawy (szacowany półroczny koszt dla 2025 to 500 tys. zł, w 2026 r. 1 031 tys. zł, w kolejnych latach powiększony o prognozę wskaźnika CPI).

System teleinformatyczny – realizacja zadań wynikających z Ustawy wymaga zaprojektowania, wykonania, wdrożenia, utrzymania i ciągłego rozwoju systemu, który będzie wspierał Wojewódzkie Zespoły ds. Orzekania o Niepełnosprawności w ustalaniu prawa osoby niepełnosprawnej do asystencji. Dodatkowo konieczne jest wprowadzenie zmian i ich utrzymywanie w kolejnych latach w innych systemach teleinformatycznych administrowanych przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki społecznej m.in. Portalu Informacyjno-Usługowym (PIU Emp@tia) na którym, zgodnie przepisami Ustawy, będzie osadzony kreator umożliwiający składanie wniosku w sposób elektroniczny, SI EKSMOoN, z którego udostępniane będą dane na potrzeby ustalania prawa do asystencji oraz Centralnym Systemie Informatycznym Zabezpieczenia Społecznego, który jest odpowiedzialny za komunikację pomiędzy systemami w obszarze zabezpieczenia społecznego i rodziny. Zaproponowane w OSR koszty zostały oszacowane na podstawie obecnie realizowanych umów utrzymaniowo-rozwojowych oraz realnie realizowanych zmian, które swoim zakresem są zbliżone do tych, które są konieczne do wprowadzenia ww. systemach w związku z projektowaną ustawą.

Koszty związane z nowymi etatami w Departamencie Informatyki

W związku z faktem, że projektowana ustawa narzuca na Departament Informatyki MRPiPS dodatkowe zadania związane z zaprojektowaniem, wykonaniem, wdrożeniem, utrzymaniem i rozwojem nowego systemu teleinformatycznego wspomagającego pracę Wojewódzkich Zespołów ds. Orzekania o Niepełnosprawności konieczne jest zapewnienie dodatkowych 2 etatów dla osób, które będą oddelegowane do ww. zadań. Bez nich niemożliwa będzie realizacja przepisów Ustawy.

Założenia do obliczeń w zakresie wynagrodzeń pracowników Departamentu Informatyki MRPiPS (w zł)

Wyszczególnienie	2026	2027
wynagrodzenie 1 osoby brutto	12 975,62	13 312,97
liczba etatów	2	2
liczba miesięcy	12	12
wynagrodzenie brutto	311 414,80	319 511,17
fundusz nagród	9 342,44	9 585,34
dodatkowe wynagrodzenie roczne brutto	0,00	25 951,23
Razem	320 757,25	355 047,74
składki pracodawcy na FUS	54 304,20	60 109,58
składki na Fundusz Pracy	3 207,57	3 550,48
składki na Fundusz Solidarnościowy	4 650,98	5 148,19
wpłata pracodawcy do PPK (1,5%)	4 811,36	5 325,72
Łączny koszt zatrudnienia	387 731,36	429 181,71

Wskazane w tabeli koszty Departamentu Informatyki MRPiPS zostały oszacowane na podstawie średnich wynagrodzeń pracowników branży IT oraz pensji pracowników Departamentu Informatyki posiadających analogiczne kompetencje, jak te osoby, które docelowo mają zajmować się projektowaniem, wdrażaniem, rozwojem oraz utrzymaniem systemu teleinformatycznego AOON. Wynagrodzenia są zwiększane zgodnie z prognozą wskaźnika cen towarów i usług konsumpcyjnych (CPI) na dany rok.

W 2025 r. konieczne jest utworzenie 32 etatów w urzędach wojewódzkich. Umożliwi to przeprowadzenie niezbędnych prac przygotowawczych do rozpoczęcia procesu wydawania decyzji, m.in. prace te będą obejmowały wynajem powierzchni biurowych, przygotowanie procedur realizacji zadań w Zespołach.

16,7 mln zostanie przeznaczone na realizację zwiększonych potrzeb zadania ustalania poziomu potrzeby wsparcia wynikających z realizacji ustalanie prawa do asystencji.

Od 2026 r. planowane jest zwiększenie zatrudnienia w urzędach wojewódzkich w związku z realizacją projektowanej ustawy do 240 etatów. Ponadto, w 2026 r. konieczne jest przeznaczenie 4,8 mln na jednorazowe wyposażenie stanowisk pracy przy założeniu 15 pracowników administracyjnych + 15 stanowisk dla specjalistów (członków zespołu), tj. 480 stanowisk (przeciętnie 10 tys. zł na 1 stanowisko). W wydatkach urzędów wojewódzkich w 2026 r. przeznaczono również 41,4 mln na koszt wynajmu/zakupu lokali dla WZON.

Natomiast na koszt wydania w 2026 r. decyzji ustalającej prawo do asystencji zaplanowano 31,5 mln zł – zł, przy założeniu, że wpłynie ok. 63 tys. wniosków (wraz z odwołaniami), a koszt wydania 1 decyzji wynosi średnio ok. 500 zł. Koszt uwzględnia wynagrodzenie specjalistów (członków zespołów zaangażowanych do zadania na podstawie powołania zarządzeniem Wojewody) wraz z przewidywanymi kosztami dojazdu.

14,5 mln – zostanie przeznaczone na realizację zwiększonych potrzeb zadania ustalania poziomu potrzeby wsparcia wynikających z realizacji ustalanie prawa do asystencji.

W związku z koniecznością zatrudnienia dodatkowych osób w celu realizacji nowego zadania, należy przyjąć konieczność zapewnienia powierzchni biurowej dla nowych pracowników, gabinetów dla składów oceniających, pomieszczeń do obsługi interesantów, pomieszczeń do przechowywania akt. W wielu wojewódzkich zespołach konieczne będzie przystosowanie lokali do obsługi osób ze szczególnymi potrzebami komunikacyjnymi, zespoły wykazują konieczność podjęcia prac remontowych, montażu szybu windowego albo zakupu nieruchomości z uwagi na rozproszoną lokalizację. Występujące sytuacje lokalowe, w których Zespół musi funkcjonować w dwóch przestrzeniach, stanowi poważne utrudnienie w codziennej działalności (np. Wojewódzki Zespół w Województwie Pomorskim). W związku z planowaną organizacją składów wyjazdowych konieczne będzie wyposażenie zespołów w zakup samochodów do obsługi składów wydających decyzje lub oddziałów (punktów konsultacyjnych) WZON w województwie wraz z zabezpieczeniem kosztów eksploatacji (paliwo i ubezpieczenie) – łącznie 60,8 mln zł.

Koszty związane z nowymi etatami w urzędach wojewódzkich

Założenia do obliczeń w zakresie wynagrodzeń pracowników urzędów wojewódzkich (w zł)

Wyszczególnienie	2025	2026	2027
wynagrodzenie 1 osoby brutto	8 611,11	8 878,05	9 108,87
liczba etatów	32	240	240
liczba miesięcy	6	12	12
wynagrodzenie brutto	1 653 332,43	25 568 794,37	26 233 549,06
fundusz nagród	49 599,97	767 063,83	787 006,47
dodatkowe wynagrodzenie roczne brutto	0,00	137 777,70	2 130 732,86
Razem	1 702 932,40	26 473 635,90	29 151 288,39
składki pracodawcy na FUS	288 306,46	4 481 986,56	4 935 313,12
składki na Fundusz Pracy	17 029,32	264 736,36	291 512,88
składki na Fundusz Solidarnościowy	24 692,52	383 867,72	422 693,68
wpłata pracodawcy do PPK (1,5%)	25 543,99	397 104,54	437 269,33
Łączny koszt zatrudnienia	2 058 504,69	32 001 331,08	35 238 077,40

Wynagrodzenia są zwiększane zgodnie z prognozą wskaźnika cen towarów i usług konsumpcyjnych (CPI) na dany rok.

Wskazane w tabeli wydatki stanowią dodatkowe środki z budżetu państwa, jednakże obniżone o zmniejszenie poziomu finansowania Funduszu Solidarnościowego z budżetu państwa w stosunku do aktualnej kwoty, w zakresie realizacji programowej asystencji osobistej w roku

	2026 (obniżenie o 200 mln zł) i latach kolejnych (obniżenie o 500 mln zł) w stosunku do wartości założonych na rok 2025. W stosunku do wydatków związanych z Ustawą, z racji na fakt, że decyzje odnośnie ustalenia prawa do asystencji osobistej będą tworzyły indywidualne prawa podmiotowe, a dokładna skala przyznawanego zakresu asystencji osobistej będzie znana dopiero post-factum, właściwe od strony merytorycznej jest uwzględnienie ich wśród katalogu wydatków wskazanych w art. 50 ust. 6 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2024 r. poz. 1530, z późn. zm.), podobnie jak zostało to określone w przypadku m.in. ustawy z dnia 7 lipca 2023 r. o świadczeniu wspierającym (Dz. U. poz. 1429, z późn. zm.) czy świadczeń rodzinnych. Wydatki będą ponoszone w szczególności w ramach następujących części budżetowych: część 85 (budżety wojewodów), część 73 (Zakład Ubezpieczeń Społecznych), część 44 (m.in. systemy informatyczne, certyfikacje i szkolenia na poziomie centralnym). Przegląd wydatków Wsparcie osób z niepełnosprawnościami zostanie objęte przeglądem wydatków (o którym mowa w ustawie o finansach publicznych). W jego wyniku zostaną wypracowane propozycje zmian, polegające na realokacji środków z istniejących form wsparcia osób z niepełnosprawnościami na usługę asystencji osobistej. Przeglądem wydatków zostaną objęte: wydatki budżetu państwa oraz państwowych funduszy celowych na wsparcie osób z niepełnosprawnościami, programy i formy wsparcia realizowane w ramach PFRON, programy wsparcia osób niepełnosprawnych w ramach Funduszu Solidarnościowego, świadczenia w ramach wsparcia rodzin i program „Za życiem”, a także świadczenia wypłacane przez ZUS i KRUS.
--	---

7. Wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców oraz na rodzinę, obywateli i gospodarstwa domowe								
Skutki								
Czas w latach od wejścia w życie zmian		0	1	2	3	5	10	Łącznie (0-10)
W ujęciu pieniężnym (w mln zł, ceny z 2024 r.)	duże przedsiębiorstwa	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	sektor mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	rodzina, obywatele oraz gospodarstwa domowe	0,0	371,5	1643,5	2293,1	3757,1	6419,6	39134,9
W ujęciu niepieniężnym	duże przedsiębiorstwa	Projekt będzie miał pozytywny wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość (w tym funkcjonowanie przedsiębiorców) z powodu ogólnego wpływu ustawowej asystencji osobistej na rynek pracy (m.in. poprzez zwiększenie możliwości podejmowania aktywności zawodowej osób						

		z niepełnosprawnościami oraz wspierających ich członków ich rodzin), co zostało omówione w ramach pkt 9 OSR.
	sektor mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw	Projekt będzie miał pozytywny wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość (w tym funkcjonowanie przedsiębiorców) z powodu ogólnego wpływu ustawowej asystencji osobistej na rynek pracy (m.in. poprzez zwiększenie możliwości podejmowania aktywności zawodowej osób z niepełnosprawnościami oraz wspierających ich członków ich rodzin), co zostało omówione w ramach pkt 9 OSR.
	rodzina, obywatele oraz gospodarstwa domowe	- Zwiększenie niezależności i samostanowienia osób z niepełnosprawnościami: Pozwoli to na pełniejsze uczestnictwo w życiu społecznym i zawodowym. - Ograniczenie dyskryminacji: Usługa asystencji osobistej pomoże w zniwelowaniu barier, które uniemożliwiają osobom z niepełnosprawnościami pełne uczestnictwo w różnych sferach życia. - Wsparcie dla opiekunów i rodziny: Usługa asystencji pozwoli osobom dotychczas zaangażowanym we wsparcie osób z niepełnosprawnościami na nowo zdefiniować zakres tego zaangażowania, jak i pozwoli na dokonanie nowych wyborów swoich aktywności. - Wsparcie dla osób starszych pełniących dziś rolę wsparcia osób z niepełnosprawnościami w ich rodzinie: odciążenie ich w sytuacji szczególnego obciążenia zdrowia fizycznego i psychicznego. - Rozwój lokalnych systemów wsparcia: Ustawa umożliwi rozwój działalności usługowej na poziomie lokalnym, zgodnie z zasadami decentralizacji i polityki deinstytucjonalizacji. - Zwiększenie aktywności zawodowej osób podejmujących funkcję asystentów osobistych oraz wzrost stabilności ich zatrudnienia w porównaniu z formami projektowymi. - Zwiększenie aktywności zawodowej osób z niepełnosprawnościami oraz ich opiekunów, co ostatecznie będzie skutkowało również polepszeniem sytuacji osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin w wyniku otrzymywanych wynagrodzeń. - Pozytywny wpływ na system ochrony zdrowia w formie zwiększenia możliwości leczenia prewencyjnego lub na wcześniejszych stadiach chorób, poprzez zwiększenie (dzięki wsparciu asystenta osobistego) możliwości korzystania przez osoby z niepełnosprawnościami np. ze wsparcia POZ, opieki ambulatoryjnej, lub badań, w szczególności wymagających dalszego przemieszczania się (np. bardziej specjalistyczne badania diagnostyczne). Podobny wpływ może dotyczyć również części osób stale wspierających osoby z niepełnosprawnościami z racji na de facto również wytchnieniowy wpływ asystencji osobistej (możliwość realizacji zaleceń lekarskich i

		diagnostycznych, gdy bliska osoba z niepełnosprawnością ma wsparcie asystenta osobistego).
Niemierzalne	Organizacje pozarządowe i spółdzielnie socjalne	- Zapewnienie możliwości realizacji usług asystencji osobistej w długiej perspektywie czasowej: stabilne rozwiązanie ustawowe, umożliwi realizację asystencji osobistej, jako działania wieloletniego, zabezpieczonego finansowo, w tym w zakresie pokrywania kosztów świadczenia asystencji osobistej oraz kosztów obsługi.
Dodatkowe informacje, w tym wskazanie źródeł danych i przyjętych do obliczeń założeń		Projekt będzie miał pozytywny wpływ na rodzinę, obywateli i gospodarstwa domowe, w szczególności na sytuację społeczną oraz zawodową osób z niepełnosprawnościami oraz członków ich rodzin.

8. Zmiana obciążeń regulacyjnych (w tym obowiązków informacyjnych) wynikających z projektu

☐ nie dotyczy

Wprowadzane są obciążenia poza bezwzględnie wymaganymi przez UE (szczegóły w odwróconej tabeli zgodności).

☒ tak
☐ nie
☐ nie dotyczy

☐ zmniejszenie liczby dokumentów
☐ zmniejszenie liczby procedur
☒ skrócenie czasu na załatwienie sprawy
☐ inne:

☒ zwiększenie liczby dokumentów
☒ zwiększenie liczby procedur
☐ wydłużenie czasu na załatwienie sprawy
☐ inne:

Wprowadzane obciążenia są przystosowane do ich elektroniczności.

☒ tak
☐ nie
☐ nie dotyczy

Komentarz:

Dodatkowe obciążenia (powodujące zwiększenie liczby dokumentów oraz liczby procedur) dotyczyć będą w szczególności:

- BON – całościowa koordynacja, monitorowanie i nadzór nad wdrażaniem Ustawy i realizacja zadań o charakterze centralnym związanych z wdrażaniem Ustawy (np. certyfikacja organizacji pozarządowych);
- Zakładu Ubezpieczeń Społecznych – rozliczanie realizacji asystencji osobistej; prowadzenie systemu teleinformatycznego asystencji osobistej;
- urzędów wojewódzkich – nadzór, monitoring i kontrola realizacji asystencji osobistej na poziomie wojewódzkim, prowadzenie Rejestru Realizatorów Asystencji Osobistej;
 - wojewódzkich zespołów ds. orzekania o niepełnosprawności – ustalanie prawa do asystencji osobistej na poziomie wojewódzkim; zwiększenie liczby wniosków o ustalenie poziomu potrzeby wsparcia;
 - powiatów – realizacja asystencji osobistej, w przypadku wyboru przez użytkownika;
 - organizacji pozarządowych – realizacja asystencji osobistej, w przypadku wyboru przez użytkownika.

Zwiększenie obciążeń zostanie jednak adekwatnie zmitigowane przez przekazanie odpowiednich środków na realizację dodatkowych zadań związanych z wdrażaniem Ustawy. Dotyczy to w szczególności powiatów, z racji na to, że realizacja asystencji osobistej będzie zadaniem zleconym z zakresu administracji rządowej i będzie ona

w pełni finansowana ze środków budżetu państwa, a zatem w żaden sposób nie odbije się negatywnie na finansach samorządów. Wręcz przeciwnie – w dłuższym okresie powinno to pozwolić na uzyskanie oszczędności przez powiaty, w szczególności te, które aktualnie realizują własne programy o charakterze podobnym do asystencji osobistej.

Jednocześnie należy zwrócić uwagę, że powiązanie możliwości wnioskowania o ustalenie prawa do asystencji osobistej z uzyskaniem odpowiednio wysokiego wyniku poziomu potrzeby wsparcia spowoduje dalsze zwiększenie liczby wniosków o ustalenie poziomu potrzeby wsparcia, która już obecnie (wrzesień 2024) przekracza 370 tys.

Z tego powodu projekt Ustawy zakłada również niezbędność znaczącego zwiększenia efektywności ustalania poziomu potrzeby wsparcia poprzez zoptymalizowanie procedur, jak również zapewnienie adekwatnych dodatkowych środków finansowych, oprócz środków na realizację bezpośrednich niezbędnych przygotowań do wejścia w życie ustawy (m.in. w zakresie prowadzenia Rejestru realizatorów oraz rejestru asystentów osobistych), w szczególności w pierwszych latach od uchwalenia Ustawy (w tym ok. 18,75 mln zł w 2025 r.).

9. Wpływ na rynek pracy

Projekt ma pozytywny wpływ na rynek pracy, w szczególności przez:

- zwiększenie liczby miejsc pracy (asystenci osobiści) w obszarze usług społecznych,
- umożliwienie wejścia na rynek pracy lub zwiększenia aktywności na rynku pracy osobom z niepełnosprawnościami wymagającym wsparcia asystenta osobistego,
- umożliwienie rodzinom, a w szczególności rodzicom lub opiekunom osób z niepełnosprawnościami podjęcie innych form aktywności społecznej lub zwiększenie ich intensywności, w tym także podjęcie aktywności zawodowej,
- przyczynienie się do zwiększenia profesjonalizacji zawodu asystenta osobistego przez wprowadzenie systemu szkoleń, co wpłynie pozytywnie na jakość świadczonych usług
- brak negatywnego wpływu na sektory szczególnie istotne społecznie.

10. Wpływ na pozostałe obszary

☐ środowisko naturalne ☐ sytuacja i rozwój regionalny ☐ sądy powszechne, administracyjne lub wojskowe	☐ demografia ☐ mienie państwowe ☐ inne:	☒ informatyzacja ☒ zdrowie
Omówienie wpływu	Ustawowa asystencja osobista pozwoli użytkownikom asystencji osobistej oraz członkom ich rodzin zapewniającym im wsparcie, efektywniej oraz na wcześniejszym etapie (np. na wczesnym etapie danych problemów zdrowotnych) korzystać ze wsparcia systemu ochrony zdrowia, z racji na zlikwidowanie lub ograniczenie jednej z poważniejszych barier w dostępie do tego systemu. Dzięki wsparciu asystenta osobistego jej użytkownik i/lub członkowie jego rodziny będą mogli w znacznie prostszy sposób realizować swoje potrzeby życiowe i wypełniać role społeczne i zawodowe.	

	Pozwoli to m.in. na to, aby korzystać z systemu ochrony zdrowia (w tym zakresie profilaktyki oraz zaplanowanych badań) i np. udać się do placówki ochrony zdrowia – z bezpośrednim wsparciem asystenta osobistego w wypadku zapisania takiego rodzaju wsparcia w kontrakcie trójstronnym, albo korzystając z tego, że osoba z niepełnosprawnością, którą na co dzień wspiera jej bliski w danym czasie będzie wspierana przez asystenta. Znacząca poprawa dostępności asystencji osobistej zwiększy u ww. grup osób możliwość realizowania badań oraz działań profilaktycznych rekomendowanych w ramach systemu ochrony zdrowia, co jest rozwiązaniem znacznie tańszym w zakresie kosztów dla budżetu państwa niż późne leczenie efektów chorób i zaburzeń (np. w zakresie chorób sercowo-naczyniowych), które związane jest ze znacznie bardziej kosztowymi świadczeniami medycznymi (np. operacje, długotrwała rehabilitacja). Całościowo i w dłuższym okresie może to przyczynić się do zmniejszenia udziału i liczby wysoko kosztownych świadczeń medycznych, jak również liczby długotrwałych hospitalizacji osób z niepełnosprawnościami i ich bliskich, co przełoży się na oszczędności w tym obszarze. W ramach usługi przetwarzane będą wrażliwe dane osobowe. Jak pokazują doświadczenia z przestrzeganiem przepisów dotyczących ochrony danych osobowych w MRPiPS oraz Zakład Ubezpieczeń Społecznych w ramach systemów teleinformatycznych Emp@tia oraz systemu stworzonego przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych bezpieczeństwo danych osobowych zostanie zapewnione przez nadzorujących poszczególne systemy w należyтым stopniu. Należy szczególnie uczulić realizatorów zadania o konieczności ochrony danych osobowych, szczególnie tych dotyczących zdrowia, jako szczególnie wrażliwych.
--	---

11. Planowane wykonanie przepisów aktu prawnego

Proponuje się, aby Ustawa weszła w życie z dniem 1 września 2026 r., z wyjątkiem m.in.:

- przepisów dot. działań związanych z przygotowaniem do realizacji ustawy (np. opracowanie systemów informatycznych), które weszłyby w życie dzień po ogłoszeniu ustawy w Dzienniku Ustaw;
- elementów Ustawy wymagających dłuższego przygotowania (np. rozpoczęcie faktycznego świadczenia asystencji osobistej, rozszerzenie realizacji asystencji osobistej wobec dzieci, czy obsłużenie większej liczby osób wnioskujących o ustalenie prawa do asystencji osobistej w związku z obniżającym się punktowym progiem wejściowym dla wnioskowania), dodatkowych nakładów finansowych (np. roczny wzrost maksymalnej miesięcznej liczby godzin asystencji osobistej) lub wdrażających docelowe wymagania merytoryczne (np. wyższe wymagania dla kadr).

Zapewnienie właściwego jakościowo i terminowo wdrożenia różnych elementów Ustawy będzie realizowane dzięki ich analitycznemu rozpisaniu i realizowaniu zgodnie ze szczegółowym harmonogramem, z wykorzystaniem nowoczesnych metod zarządzania, stałej ewaluacji działań oraz regularnym mapowaniu potencjalnych ryzyk i aktywnym ich minimalizowaniu.

12. W jaki sposób i kiedy nastąpi ewaluacja efektów projektu oraz jakie mierniki zostaną zastosowane?

Przewiduje się pogłębioną analizę skutków wprowadzonych regulacji w szerokiej perspektywie ich oddziaływania na osoby z niepełnosprawnościami i ich otoczenie. Analiza obejmować będzie również wpływ asystencji osobistej na korzystanie z innych form wsparcia osób z niepełnosprawnościami oraz sposób funkcjonowania systemów świadczeń wynikających z niepełnosprawności. Sama ustawa przewidywać będzie zbieranie szczegółowych danych o usłudze asystencji osobistej.

Ewaluacja będzie miała charakter ciągły, dane w zakresie świadczenia asystencji osobistej oraz usług wspierających będą zbierane w czasie rzeczywistym – w miarę wypełniania danych w systemie online przez poszczególnych użytkowników systemu. Ponadto będą tworzone comiesięczne raporty z korzystania z asystencji osobistej, założone są stałe badania (o charakterze ilościowym oraz jakościowym) w zakresie rzetelności i jakości procesu ustalania prawa do asystencji osobistej, jak również jakości świadczenia asystencji osobistej. Ponadto po roku funkcjonowania ustawy założona jest kompleksowa i pogłębiona ewaluacja wdrażania ustawy pod kątem potrzeby wdrożenia zmian, w szczególności o charakterze legislacyjnym.

Wśród mierników zakładane są m.in.:

- liczba osób, które złożyły wniosek o ustalenie prawa do asystencji osobistej (wartości wskazane w części 6 OSR; dla roku 2026: ok. 63 tys. wniosków, wraz z odwołaniami),
- liczba użytkowników asystencji osobistej (wartości wskazane w części 6 OSR; dla roku 2030: ok. 75 tys.),
- liczba asystentów osobistych (wartości wskazane w części 6 OSR; dla roku 2030: ok. 112,5 tys.),
- liczba zrealizowanych godzin asystencji osobistej (wartości wskazane w części 6 OSR; dla roku 2030: ok. 84,6 mln godzin),
- liczba zrealizowanych godzin superwizji.

Miernik pośredni:

- współczynnik aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych.

wartość dla roku 2022 (BAEL): 34,2%

wartość zakładana dla roku 2030 (zgodnie ze Strategią na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami): 45%

13. Załączniki (istotne dokumenty źródłowe, badania, analizy itp.)

Najważniejszym dokumentem źródłowym dla Ustawy o asystencji osobistej jest Komentarz generalny nr 5 Komitetu ONZ ds. Praw Osób z Niepełnosprawnościami do artykułu 19 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych. Komentarz ten, omawiając szczegółowo znaczenie art. 19 Konwencji dotyczącego realizacji prawa do niezależnego życia i włączenia w społeczność lokalną, jednocześnie opisuje fundamentalne cechy asystencji osobistej i właściwy sposób jej realizacji. Niniejsza ustawa była tworzona w taki sposób, aby w jak największym stopniu realizować ww. wymagania, uwzględniając jednocześnie najlepsze międzynarodowe praktyki wdrażania ich w życie.

Z komentarzem generalnym nr 5 Komitetu ONZ ds. Praw Osób z Niepełnosprawnościami do artykułu 19 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych można się zapoznać m.in. pod linkiem (angielska wersja językowa):

<https://docs.un.org/en/CRPD/C/GC/5>

Ponadto, wśród dokumentów, które stanowiły szczególnie cenne źródło informacji w zakresie projektowania wdrażania ustawowej asystencji osobistej jest m.in. Standard Asystencji Osobistej Osoby z Niepełnosprawnością, wypracowany w ramach projektu unijnego (PO WER 2.6) pt. „Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia

samodzielności osób niepełnosprawnych”, którego liderem było Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, jak również analiza rozwiązań zagranicznych oraz krajowych w zakresie asystencji osobistej, a także liczne załączniki do Standardu, wypracowane w wyniku realizacji pilotażu asystencji osobistej.

Wspomniane wyżej dokumenty są dostępne na stronie projektu:

<https://wlaczeniespoleczne.pl/asystencja-osobista-2>